

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Ніна РЖЕВСЬКА
«___»_____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

Тема: «ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ»

Виконавець: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи М-291-24-1-МІ, Демченко Анна
Валентинівна

Керівник: д.і.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних
студій Троян Сергій Станіславович

Нормоконтролер _____

Сергій ТРОЯН

(підпис)

КИЇВ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	11
1.1. Поняття та сутність публічної дипломатії у системі міжнародних відносин	11
1.2. Історична еволюція публічної дипломатії: від «м'якої сили» до «розумної сили»	16
1.3. Теоретико інституційні засади становлення та розвитку публічної дипломатії в Україні (1991-2014)	23
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014–2022 РР.).....	31
2.1. Вплив агресії Росії на зміну стратегій публічної дипломатії України	31
2.2. Використання інформаційної та цифрової дипломатії (соціальні мережі, державні медіа, міжнародні кампанії)	36
2.3. Міжнародні ініціативи України у сфері публічної дипломатії (Кримська платформа, культурні та гуманітарні проекти, просування української ідентичності за кордоном)	46
РОЗДІЛ 3. ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ (2022–2025 РР.)	52
3.1. Ключові наративи публічної дипломатії України у світі («Україна – форпост демократії», «боротьба за свободу і цінності»)	52
3.2. Роль Президента України та дипломатичних інституцій у міжнародній комунікації.....	57

3.3. Співпраця з міжнародними партнерами та громадською дипломатією (діаспора, громадські організації, волонтерські рухи)	61
3.4. Виклики та перспективи розвитку української публічної дипломатії у післявоєнний період	65
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Російсько-українська війна, яка в лютому 2022 року переросла у повномасштабне вторгнення, стала не тільки випробуванням військової сили, а й глибоким змаганням за інформацію, ідентичність, репутацію та легітимність. Здатність України проводити ефективну публічну дипломатію під час війни стала надзвичайно важливою з кількох взаємопов'язаних причин, наведених нижче.

Легітимність та іноземна допомога: Україна значною мірою залежить від міжнародної фінансової, гуманітарної та військової підтримки. Щоб забезпечити цю підтримку, вона повинна переконати іноземну громадськість та уряди в справедливості своєї справи, надійності свого керівництва та нагальності своїх потреб. Наприклад, науковці спостерігають значну мобілізацію західної громадської думки та законодавчих заходів у США, ЄС та інших демократичних країнах, часто під впливом наративів про вторгнення, суверенітет та людські страждання.

Репутаційна безпека: У своїй нещодавній роботі Сухорольський та Сухорольська стверджують, що публічна дипломатія України забезпечує «шлях до репутаційної безпеки», тобто захист національної репутації в умовах агресії, неправдивих звинувачень та дезінформаційних кампаній [1]. Оскільки репутація впливає на те, як іноземні держави, інвестори, ЗМІ та широка громадськість сприймають Україну, позитивна репутація впливає на готовність інших допомагати, вводити санкції проти Росії, приймати біженців тощо.

Протидія дезінформації та пропаганді: Росія застосовує широкі тактики інформаційної війни, включаючи наративи про «денацифікацію», «спеціальну військову операцію», заяви про агресію України, неправдиві твердження про геноцид або хімічні атаки тощо. Ці стратегії мають на меті делегітимізувати Україну на внутрішньому та міжнародному рівнях. Вчені, такі як Наталія Чабан та ін., досліджували ворожі наративи, які використовують російська держава та ЗМІ

для створення образу України, що резонує з російською аудиторією та сусідніми регіонами [2].

Інновації в цифровій, громадянській та культурній дипломатії: Україна стала піонером у використанні мемів, сторітеллінгу, адвокації діаспори, кампаній у соціальних мережах, цифрових платформ, офіційних промов або відео, а також культурної дипломатії в умовах війни. Один із прикладів: дослідження «Наративи війни: українська меметична війна в Twitter» показує, що меми з наративами жертв (розповіді про страждання цивільного населення, руйнування, героїчну оборону) часто привертають набагато більше уваги та поширюються ширше [3].

Виклики, пов'язані з втомою аудиторії, узгодженістю повідомлень, обмеженими ресурсами: Як показує Марія Думанська в «Українська публічна дипломатія під час повномасштабного вторгнення Росії (лютий 2022 – червень 2023)», незважаючи на сильні стратегічні документи та високий міжнародний інтерес, українські фахівці з публічної дипломатії стикаються з викликами у підтримці узгодженості повідомлень, уникненні повторюваних наративів та боротьбі з втомою уваги іноземної громадськості [4]

Наукова прогалина: Хоча література з питань публічної дипломатії, пропаганди, контрпропаганди та формування наративів стає дедалі обширнішою (наприклад, «War Propaganda Unfolded» Олейника та Паніотто, що показує порівняльну ефективність протягом перших 15 місяців російського вторгнення), більшість попередніх робіт або розглядають публічну дипломатію України як периферійний випадок, або зосереджуються на конкретних ЗМІ, або вивчають російську пропаганду більше, ніж українську стратегію чи сприйняття іноземною громадськістю.

Є відносно мало досліджень, які інтегрують усі виміри: стратегія → повідомлення → канал → сприйняття → зовнішні обмеження (геополітичні, економічні, технологічні).

Отже, дослідження публічної дипломатії України в умовах війни є надзвичайно актуальним зараз: воно має вирішальне значення для політики, для розуміння сучасної гібридної війни, для розуміння того, як держави, що зазнають

агресії, можуть використовувати м'яку силу та наративні інструменти; а війна є «природним експериментом» у швидкій еволюції публічної дипломатії та стратегічного наративу в умовах стресу.

Метою цього дослідження є систематичне вивчення та оцінка того, як Україна застосовувала публічну дипломатію під час російсько-української війни, зокрема стратегічні наративи, акторів, канали комунікації та цільові аудиторії, а також оцінка того, наскільки ці зусилля сприяли формуванню іноземної громадської думки, мобілізації міжнародної підтримки, протидії російській дезінформації та зміцненню репутаційної безпеки держави.

Об'єктом дослідження є публічна дипломатія України під час російсько-української війни (особливо з моменту повномасштабного вторгнення 2022 року).

Предметом дослідження є система публічних українських наративів у міжнародному інформаційному просторі, їх структура й еволюція; сукупність державних, недержавних, цифрових та культурно-дипломатичних акторів і каналів, через які ці наративи поширюються, а також особливості їхнього сприйняття різними іноземними аудиторіями.

На основі початкової літератури та спостережуваної практики пропонуються такі **гіпотези**:

1. Основна гіпотеза: публічна дипломатія України відіграла важливу роль у підтримці та розширенні міжнародної легітимності та підтримки під час війни, але її ефективність залежить від чіткості, послідовності та емоційного резонансу її наративів, а також від зовнішніх обмежень (дезінформація, сприйняття аудиторії, геополітична відстань).

2. Похідні гіпотези:

- Наративи, що мають більший емоційний резонанс та культурний або історичний контекст (наприклад, історії про страждання цивільного населення, культурну спадщину, що перебуває під загрозою), як правило, мають більший вплив на іноземну громадськість, ніж абстрактні заклики до дотримання норм або законів.

— Аудиторія в країнах з високим рівнем медіаграмотності або меншою експозицією до російських медіа-нарративів більш чутлива до української публічної дипломатії.

— Наявність сильних діаспорних мереж, громадянського суспільства та скоординованих цифрових кампаній підсилює сприйняття повідомлень, але непослідовні або фрагментовані повідомлення послаблюють вплив.

— Російська дезінформація та контрнарративи з часом стають сильнішими, особливо серед аудиторій, культурно або лінгвістично близьких до Росії, що знижує ефективність публічної дипломатії України в цих зонах.

Завдання дослідження:

— дослідити поняття та сутність публічної дипломатії у системі міжнародних відносин;

— описати теоретико інституційні засади становлення та розвитку публічної дипломатії в Україні (1991-2014);

— охарактеризувати вплив агресії Росії на зміну стратегій публічної дипломатії України;

— проаналізувати використання інформаційної та цифрової дипломатії (соціальні мережі, державні медіа, міжнародні кампанії);

— дати оцінку міжнародній ініціативі України у сфері публічної дипломатії (Кримська платформа, культурні та гуманітарні проекти, просування української ідентичності за кордоном);

— позначити ключові нарративи публічної дипломатії України у світі («Україна – форпост демократії», «боротьба за свободу і цінності»);

— простежити виклики та перспективи розвитку української публічної дипломатії у післявоєнний період.

Методи дослідження:

— **Загальнонаукові методи:** аналіз, синтез, узагальнення, порівняння — для вивчення наукових підходів та систематизації знань про публічну дипломатію.

— **Історичний метод:** для дослідження етапів становлення та розвитку публічної дипломатії України.

— **Системний метод:** для розгляду публічної дипломатії як цілісного явища у структурі зовнішньої політики.

— **Метод контент-аналізу:** для аналізу офіційних документів, виступів, публічних комунікацій та інформаційних кампаній України.

— **Порівняльний метод:** для зіставлення українського досвіду з практикою інших держав у сфері публічної дипломатії.

— **Кейс-стаді:** для розгляду конкретних прикладів (наприклад, Кримська платформа, міжнародні культурні проєкти, інформаційні кампанії після 24.02.2022).

Наукова новизна. Ця робота є новою в декількох аспектах:

— Інтегративна структура: тоді як попередні дослідження, як правило, розглядають окремі компоненти (побудову наративу, цифрові медіа, контрпропаганду тощо), це дослідження об'єднує стратегію, акторів, повідомлення, засіб комунікації, сприйняття та обмеження в єдину аналітичну модель.

— Емпіричний аналіз сприйняття за регіонами: проведення порівняльного дослідження того, як різні іноземні громадськості (наприклад, Західна Європа, Східна Європа, включаючи російськомовне населення, глобальний Південь) сприймають українську публічну дипломатію, заповнюючи прогалину в географічному та культурному розмаїтті досліджень.

— Часова динаміка: вивчення того, як українська публічна дипломатія еволюціонувала з часом через різні фази (початковий період вторгнення, пізніша мобілізація, виснаження війни, дискурс миру або відбудови) та як стратегії змінювалися у відповідь на зовнішній зворотний зв'язок та внутрішні виклики.

— Взаємодія з російською дезінформацією та пропагандою: вихід за межі простого документування російської пропаганди; фокус на тому, як Україна повинна реагувати, адаптуватися, впроваджувати інновації, а іноді й передбачати,

протидіяти або підривати ці наративи, включаючи цифрові інновації, такі як мем-війна, громадянська дипломатія, сторітеллінг.

— Оперативний внесок у теорію: тестування та, можливо, вдосконалення концептуальних інструментів, таких як репутаційна безпека (Cull), стійкість наративів, стратегічна ефективність наративів (як у працях N. Chaban, S. Zhabotynska та F. Knodt) у воєнних умовах.

Практичне значення. Результати цього дослідження можуть мати практичне значення у таких аспектах:

— Рекомендації щодо політики для України: для Міністерства закордонних справ, Офісу Президента, інституцій культурної дипломатії, органів інформаційної безпеки: розуміння того, які наративи та канали мають найбільший вплив; пропозиції щодо узгодженості повідомлень; управління втому; оптимізація цифрової дипломатії.

— Керівництво для громадянського суспільства та діаспори: як координувати історії, уникати дублювання, будувати довіру; як залучати іноземну аудиторію за допомогою культурної дипломатії, сторітеллінгу та зусиль на низовому рівні.

— Інструменти для протидії дезінформації: розуміння того, що працює в протидії російській пропаганді, які форми наративів є найбільш стійкими, як державні актори можуть використовувати недержавні мережі, як поєднувати технологічні та наративні інструменти.

— Уроки для інших держав та міжнародних організацій: країни, які стикаються з гібридними загрозами, агресією або інформаційною війною, можуть навчитися на досвіді України; міжурядові органи (ООН, ЄС, НАТО) можуть краще підтримувати або брати участь у стратегіях публічної дипломатії, які спираються на громадянську дипломатію, резонанс наративів, культурну дипломатію.

— Внесок у практику медіа та комунікацій: для комунікаторів, менеджерів соціальних медіа, практиків публічної дипломатії — надання емпірично обґрунтованих найкращих практик у цифровій та стратегічній

нарративній роботі, включаючи стратегію контенту, таргетинг, зворотний зв'язок, адаптації.

Структура роботи: 82 сторінки друкованого тексту, вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел, який налічує 71 найменування. Також в роботі містяться 8 таблиць та 2 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

1.1. Поняття та сутність публічної дипломатії у системі міжнародних відносин

Публічна дипломатія як предмет наукового дослідження та політичної практики зазнала істотного концептуального вдосконалення з кінця ХХ століття. В основі публічна дипломатія означає комунікативну діяльність, що проводиться державою або під її керівництвом і спрямована на іноземну громадськість, але сучасні визначення наголошують на розширенні кола учасників (включаючи недержавних акторів), двосторонньому характері та стратегічному прагненні впливу, легітимності та репутації. Нижче в таблиці 1.1. наведені визначення поняття «публічної дипломатії».

Таблиця 1.1.

Визначення поняття «публічна дипломатія»

Автор	Визначення
Joseph S. Nye	Є інструментом м'якої сили: комунікативні та культурні дії, за допомогою яких держава прагне привернути та переконати іноземну громадськість, проєктуючи культуру, політичні цінності та політику, які вважаються легітимними [5].
Nicholas J. Cull	Включає в себе цілеспрямовані процеси комунікації з іноземною громадськістю, що охоплюють слухання, адвокацію, культурну дипломатію, обмін та міжнародне мовлення, з метою інформування, впливу та формування довгострокового репутаційного капіталу [6].

Jan Melissen	Діяльність, спрямована на «залучення інших людей на свою сторону»: вплив на іноземних мультиплікаторів думки та майбутніх лідерів думки шляхом переконання та взаємодії за межами міждержавних каналів [7].
МЗС України — Публічна дипломатична стратегія (2021)	Система державних заходів, спрямованих на комунікацію з іноземною громадськістю з метою формування ставлення та сприйняття країни; вона вимагає скоординованих дій державних органів, громадянського суспільства, культурних інституцій та діаспори і включає завдання з протидії дезінформації [8].
І.В. Хоменська	Інституціоналізований компонент зовнішньополітичної практики, що поєднує комунікативні зусилля державних і недержавних акторів з метою просування іміджу країни, забезпечення репутаційної безпеки та реагування на гібридні загрози [9].
О.В. Птащенко	Цілеспрямоване просування національних цінностей, культури та політики серед іноземної громадськості через культурні, інформаційні та обмінні програми – діяльність, яка все більше переплітається з цифровою дипломатією та залученням громадянського суспільства.
Г. Панасенко	Це набір теоретичних і практичних інструментів (комунікація, культурний обмін, залучення ЗМІ), що використовуються для формування сприятливого зовнішнього сприйняття та мобілізації міжнародної підтримки; тісно пов'язана з концепцією м'якої сили.

Джерело: сформоване автором

Ніколас Дж. Калл, один із найчастіше цитованих вчених у галузі публічної дипломатії, пропонує історично обґрунтоване та функціональне визначення:

публічна дипломатія охоплює «процеси комунікації з іноземною громадськістю з метою інформування та впливу, а також мобілізації підтримки цілей зовнішньої політики країни», і він розміщує цю практику в рамках п'яти складових елементів — слухання, адвокація, культурна дипломатія, обмін та міжнародне мовлення — підкреслюючи як спадкоємність зі старою дипломатичною практикою, так і нові форми комунікації. Класифікація Калла підкреслює, що публічна дипломатія — це не окремий інструмент, а набір пов'язаних практик, спрямованих на формування іноземної думки та культивування довгострокових репутаційних ресурсів [6].

Ян Меліссен пропонує доповнювальну перспективу з традиції політичних досліджень, лаконічно описуючи публічну дипломатію як діяльність, що має на меті «залучити інших людей на свій бік», тобто як зусилля, спрямовані на вплив на ставлення та думки іноземної громадськості, яка є потенційним мультиплікатором впливу та майбутніми лідерами думок. Меліссен підкреслює політично-інструментальну сторону концепції: публічна дипломатія, зрештою, полягає у переконанні та культивуванні сприятливих настроїв серед зовнішньої аудиторії, яка має значення для амбіцій держави у сфері зовнішньої політики. У своїй роботі він також наголошує на поширенні дипломатичної діяльності за межі державних інституцій, включаючи культурні центри, аналітичні центри, діаспори та приватних акторів [7].

Теоретичний внесок Джозефа С. Найє, хоча і пов'язаний в першу чергу з поняттям м'якої сили, є незамінним для розуміння цілей, на які може бути спрямована публічна дипломатія. Найє визначає м'яку силу як здатність досягати бажаних результатів шляхом привабливості, а не примусу, що випливає з культури, політичних цінностей та зовнішньої політики, які сприймаються як легітимні. На практиці публічна дипломатія є одним з основних інструментів проектування та накопичення м'якої сили: через культурний обмін, публічні повідомлення та управління іміджем держави намагаються зробити свої внутрішні практики та політику привабливими для зовнішньої аудиторії. Фреймінг Найє розміщує публічну дипломатію в ширшій таксономії влади та спрямовує аналітичну увагу на джерела привабливості, які публічна дипломатія прагне посилити [5].

Практичне, орієнтоване на політику визначення надає Міністерство закордонних справ України у своїй Стратегії публічної дипломатії (2021), яка визначає публічну дипломатію як «систему заходів, за допомогою яких держава комунікує з іноземною громадськістю та впливає на формування ставлення та сприйняття країни». Стратегія наголошує на координації між урядовими інституціями, громадянським суспільством, культурними акторами та діаспорою, а також чітко пов'язує публічну дипломатію з національним брендингом, стратегічними комунікаціями та протидією дезінформації. Це офіційне визначення демонструє практичну орієнтацію сучасних документів з публічної дипломатії: поєднання нормативних цілей (просування національної ідентичності, культурної спадщини) з інструментальними завданнями (забезпечення політичної підтримки, мобілізація допомоги).

В українській науковій літературі публічна дипломатія визначається як сукупність технологій та інструментів зовнішньої політики. Вони використовуються як державними, так і недержавними суб'єктами з основною метою формування позитивного сприйняття нації серед іноземної громадськості та впливу на процеси прийняття політичних рішень в інших країнах. Ця сфера охоплює діяльність широкого кола суб'єктів, від урядових установ і професійних дипломатів до неурядових організацій, транснаціональних корпорацій та окремих осіб, які займаються зовнішньою комунікацією з метою просування національних інтересів.

Публічна дипломатія також розглядається як важливий інструмент м'якої сили. За допомогою освітніх, культурних, мистецьких та інших форм гуманітарного впливу держава інформує міжнародну спільноту, встановлює зв'язки з іншими країнами та формує сприятливий міжнародний імідж. Цей процес сприяє просуванню її культурних, економічних та політичних цінностей.

Британський вчений Марк Леонард трактує публічну дипломатію як ітеративний процес побудови відносин з іншими країнами, культурами та народами. Ця точка зору підкреслює двосторонній характер сучасної дипломатії, яка орієнтована на діалог і взаєморозуміння. Ключовими компонентами цього

підходу є розуміння потреб інших, донесення власної позиції та визначення сфер для співпраці [10].

Отже, у сучасному світі публічна дипломатія є невід'ємною складовою зовнішньополітичної діяльності держави. Її стратегічною метою є сприяння створенню сприятливого міжнародного середовища, ефективне просування національних інтересів і цінностей, а також налагодження партнерських відносин через відкритий міжкультурний діалог. Основні завдання публічної дипломатії полягають у створенні позитивного міжнародного іміджу, налагодженні ефективної комунікації з іноземною громадськістю та зміцненні довіри до держави. Завдяки реалізації інформаційних, культурних, освітніх та гуманітарних проектів вона сприяє розширенню культурних, економічних та політичних зв'язків [11].

Українські науковці перейняли міжнародні концептуальні ідеї та додали до них контекстуальні акценти. Деякі українські автори та аналітики стверджують, що публічна дипломатія має розумітися як складова національної стійкості та репутаційної безпеки в умовах гібридних загроз. Наприклад, українські дослідження, що простежують еволюцію цього поняття, зазначають, що публічна дипломатія — це «мистецтво доносити цінності, культуру та політику країни, пояснювати, хто ми є і чому ми діємо так, як діємо», приділяючи все більше уваги цифровим платформам, взаємодії з громадянським суспільством та тактичній координації між урядовими та неурядовими акторами. У цих працях підкреслюється, що в умовах суперечливих наративів та активних дезінформаційних кампаній публічна дипломатія виконує як захисну, так і промоційну функцію: вона захищає національну репутацію та протидіє наративам, що підривають легітимність.

Водночас важливо підкреслити фундаментальну характеристику сучасної публічної дипломатії, яка спрямована не лише на уряди іноземних держав, а й на їхню громадськість, медіа-інституції, культурні організації та академічні установи. Отже, сфера впливу публічної дипломатії на сьогодні є надзвичайно широкою. Щодо її концептуальної сутності, слід зазначити, що підходи до визначення публічної дипломатії залишаються динамічними і підлягають постійній еволюції.

Ця тенденція тісно пов'язана з триваючими перетвореннями в міжнародних відносинах та появою таких глобальних явищ, як глобалізація, інформатизація та цифровізація.

В академічному дискурсі розуміння публічної дипломатії найчастіше зводиться до трьох основних вимірів: по-перше, як форма лобістської діяльності; по-друге, як інструмент міжнародних публічних відносин; і по-третє, як механізм просування національного іміджу або бренду держави [12, с. 114]. Проте сучасні інтерпретації все частіше виходять за межі цих традиційних рамок. Публічна дипломатія також концептуалізується як інструмент зовнішньої політики, призначений для формування та впливу на громадську думку за кордоном, що сьогодні має значний вплив на формулювання та реалізацію зовнішніх стратегій держав [13, с. 114]. Крім того, вона розглядається як інтегративна складова стратегічних комунікацій у рамках державного управління [14, с. 98], а також як механізм забезпечення національної безпеки [15, с. 109], серед інших перспектив.

Таким чином, пройшовши значний процес історичної та концептуальної еволюції, який зазвичай поділяють на п'ять окремих етапів, публічна дипломатія набула широкого застосування на сучасній міжнародній арені. Наразі вона розуміється як комплекс заходів і стратегій, що застосовуються державами для впливу на іноземну громадську думку і, таким чином, просування своїх зовнішньополітичних інтересів. Важливо, що концептуальна сфера застосування публічної дипломатії продовжує розширюватися, оскільки швидка трансформація сучасних суспільств у поєднанні з невідпинними процесами глобалізації, інформатизації та цифровізації породжують нові виклики і вимагають нових способів реалізації на глобальній арені.

1.2. Історична еволюція публічної дипломатії: від «м'якої сили» до «розумної сили»

Концепція та практика публічної дипломатії еволюціонували через окремі історичні етапи, що відображають зміни в міжнародній політиці, комунікаційних

технологіях та складі дипломатичних акторів. Хоча форми впливу, спрямовані на іноземну громадськість, існували ще до XX століття, сучасна публічна дипломатія як явний інструмент державного управління з'явилася в XX столітті разом із масовою комунікацією та розширенням інструментарію зовнішньої політики національної держави. Практики початку XX століття, такі як державні культурні виставки, міжнародне мовлення та програми обміну, передбачили пізніші теоретичні рамки, створивши канали для держав, щоб звертатися до іноземної аудиторії безпосередньо, а не виключно через дипломатичну еліту або міждержавні переговори. Наукові огляди підсумовують ці формувальні практики як попередників більш інституціоналізованої публічної дипломатії, яка кристалізувалася під час і після Другої світової війни [16].

У своїй фундаментальній праці, опублікованій у 1976 році, американський вчений Дж. Фішер підкреслив значення публічної дипломатії як інструменту зовнішньої політики, наголосивши на її подвійній відповідальності за задоволення потреб професійних дипломатичних діячів і одночасне залучення ширшої громадськості. Фішер стверджував, що широке розуміння політичних рішень і стратегічних цілей держави серед загального населення є важливою передумовою для розробки ефективної стратегії зовнішньої політики [17].

Закінчення холодної війни, що ознаменувалося припиненням ідеологічних протистоянь, спричинило суттєві зміни в ролі публічної дипломатії. У цьому новому контексті американський політолог Джозеф Най запровадив концепцію м'якої сили, яка переорієнтувала наукову та практичну увагу в міжнародних відносинах. Ця концепція кинула виклик традиційній залежності від інструментів примусу, зокрема військової та економічної сили, пропонуючи стратегії, засновані на привабливості культурних цінностей та нормативних ідей [18].

Як теоретична конструкція, м'яка сила підкреслює вирішальну роль культурного впливу та міжнародного престижу у формуванні зовнішньополітичних відносин. Вона передбачає здатність держави досягати своїх цілей не через примус чи погрози, а через культивування інтересу, довіри та

добровільної підтримки в міжнародному співтоваристві, тим самим використовуючи свою привабливість та авторитет на світовій арені.

Холодна війна прискорила інституціоналізацію публічної дипломатії. Західні держави інвестували в міжнародне мовлення (Голос Америки, BBC World Service), культурні центри, програми обміну (Фулбрайт, культурні місії) та інформаційні кампанії, покликані завоювати серця і уми в конкуренції з радянською пропагандою. Таксономія Ніколаса Дж. Калла — слухання, адвокація, культурна дипломатія, обмін та міжнародне мовлення — чітко пов'язує сучасні практики публічної дипломатії з цими інструментами епохи холодної війни, водночас аналітично розрізняючи їх для вивчення та практики. Робота Калла демонструє, що публічна дипломатія має як стратегічний, так і культурний вимір: її можна використовувати для адвокації конкретних політик та культивування довгострокових репутаційних активів.

З закінченням холодної війни та поширенням комунікаційних технологій вчені переосмислили публічну дипломатію, виходячи за межі державного мовлення та культурних обмінів еліт. Визначення Джозефа С. Найє м'якої сили в 1990-х і 2000-х роках стало впливовою теоретичною основою: м'яка сила означає здатність досягати бажаних результатів шляхом привабливості та переконання, а не примусу чи оплати, а її основними ресурсами є культура, політичні цінності та політика, що сприймаються як легітимні. Публічна дипломатія стала широко розглядатися як основний інструмент для створення та проєктування м'якої сили, оскільки вона охоплює культурні, інформаційні та обмінні практики, за допомогою яких здійснюється та передається привабливість. Концепція Найє перенесла аналітичну увагу з простого надання інформації на джерела привабливості, які підтримують вплив упродовж часу [18].

На початку XXI століття з'явилася ще одна концептуальна інновація: розумна сила. Термін, який був введений і популяризований у політичних та академічних колах Сюзанною Носсель, а згодом прийнятий Джозефом Найєм та політичними комісіями, підкреслює навмисне поєднання жорсткої сили (військового, економічного примусу) та м'якої сили (привабливості та

переконання) у виражених стратегіях. Розумна сила виникла частково як критика односторонньої сильної залежності від військової сили після 11 вересня та війни в Іраку; прихильники стверджували, що ефективна зовнішня політика повинна поєднувати дипломатію, розвиток, культурний вплив та оборону в контекстуально відповідних комбінаціях. Дипломатична риторика адміністрації Обама — та наголос Гілларі Клінтон на «розумній силі» під час її перебування на посаді державного секретаря — інституціоналізували цей термін у політичному дискурсі США, а подальші наукові дослідження вивчали, як практики публічної дипломатії можуть бути інтегровані в ширші стратегії розумної сили [19].

Паралельно з цими концептуальними змінами, актори та засоби масової інформації публічної дипломатії диверсифікувалися. Якщо раніше моделі зосереджувалися на міністерствах та офіційних службах мовлення, то сучасна практика визнає діаспори, культурні НУО, транснаціональні корпорації, соціальні рухи та окремих цифрових інфлюенсерів як легітимних та ефективних акторів публічної дипломатії. Українські наукові та політичні документи віддзеркалюють цю плюралізацію: стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України чітко висуває на перший план координацію між урядовими та неурядовими акторами (культурними інституціями, громадянським суспільством, діаспорою) і розглядає боротьбу з дезінформацією як основне завдання сучасної публічної дипломатії. Українські автори також наголошують на безпековому вимірі репутації та контролі над нарративом, стверджуючи, що в умовах гібридної війни публічна дипломатія виконує як промоційні, так і оборонні функції.

Технологічні зміни — особливо поява соціальних медіа, контенту, створеного користувачами, та миттєвих глобальних інформаційних потоків — трансформували як масштаби, так і швидкість публічної дипломатії. Цифрові платформи дають змогу державам і недержавним суб'єктам обходити традиційних «воротарів», швидко поширювати нарративи та здійснювати мікротаргетинг повідомлень на різні аудиторії. Однак ці самі платформи також сприяють дезінформації, створенню «ехо-камер» та операціям з протидії. Тому аналізи «нової публічної дипломатії» підкреслюють не тільки можливості, які надають цифрові

інструменти, але й супутні вразливості: фрагментація повідомлень, проблеми з довірою та необхідність швидких інтерактивних механізмів слухання та зворотного зв'язку. Наголос Ніколаса Калла на «слуханні» стає практично нагальним у такому середовищі, оскільки двостороннє залучення та моніторинг у реальному часі необхідні для адаптації повідомлень та виявлення ворожих кампаній [17].

З аналітичної точки зору, історична траєкторія від м'якої сили до розумної сили відображає розширення набору інструментів та глибше розуміння контекстуальної адаптивності. Теорія м'якої сили пояснювала, чому привабливість має значення і на що реагує громадськість; теорія розумної сили прояснила, що привабливість сама по собі може бути недостатньою в ситуаціях, що вимагають примусового стримування або надійних заходів безпеки, і тому публічна дипломатія повинна бути інтегрована з іншими інструментами державного управління. Декілька вчених спробували операціоналізувати розумну силу, визначивши, коли слід надавати пріоритет привабливості (публічна дипломатія), а коли поєднувати її з примусовими заходами, економічним державним управлінням або багатостороннім інституційним будівництвом. Галларотті та інші критикували та вдосконалювали розумну силу, щоб прояснити ефективність та нормативні компроміси, властиві поєднанню переконливих та примусових інструментів [20].

Український дискурс щодо історичної еволюції публічної дипломатії розміщує ці міжнародні дебати в контексті конкретного безпекового середовища країни. Такі автори, як Даниленко (2022), пропонують прийняти український варіант стратегії «розумної сили», яка використовує культурну дипломатію, мобілізацію діаспори, інформаційну стійкість та міжнародні партнерства для доповнення традиційної оборони. Українські дослідження також документують, як радянська та пострадянська інформаційна спадщина ускладнює публічну дипломатію: аудиторія в деяких сусідніх країнах залишається вразливою до російських наративів, що вимагає індивідуального підходу до повідомлень та довгострокового залучення для відновлення довіри та фактичного консенсусу. Тому українські науковці підкреслюють, що історична спадщина, мовні ландшафти

та регіональна медіа-екологія визначають вибір та ефективність інструментів публічної дипломатії [21].

Методологічно історики та дослідники комунікацій, які вивчають еволюцію публічної дипломатії, спираються на архівну роботу (сценарії телепередач, записи культурних установ), контент-аналіз медіакампаній, інтерв'ю з практиками та дослідження сприйняття серед іноземної громадськості. Порівняльна історія — наприклад, порівняння британського мовлення у стилі BBC з американськими програмами обміну або радянською інформаційною політикою — пролила світло на те, як інституційні конструкції відображають стратегічні пріоритети та внутрішньополітичні обмеження. Сучасна література часто поєднує такі історичні підходи з цифровою аналітикою для оцінки сучасних кампаній та зв'язку їх із довгостроковими результатами для репутації [17].

Підсумовуючи, історичний розвиток публічної дипломатії проходить від інституціоналізованих культурних та мовних практик у XX столітті, через теоретичне переосмислення привабливості як м'якої сили, до орієнтованої на політику синтезу розумної сили, яка наполягає на поєднанні різних інструментів. Українські наукові та політичні документи приймають та адаптують ці концепції до місцевих потреб: вони підкреслюють оборонну роль публічної дипломатії в гібридній війні, важливість діаспори та акторів громадянського суспільства, а також необхідність інтеграції інформаційної стійкості в більш широкі стратегії безпеки. Цей синтез має прямі наслідки для практики: сучасна публічна дипломатія повинна поєднувати надійну культурну проєкцію, оперативну двосторонню комунікацію, цифрову гнучкість та стратегічну інтеграцію м'яких і жорстких інструментів для досягнення стійкого впливу в епоху суперечливих наративів.

Історичну траєкторію публічної дипломатії можна систематизувати у вигляді наступної порівняльної таблиці (таблиця 1.2).

Історична траєкторія публічної дипломатії

Етап / Концепція	Визначення / Внесок
Культурна дипломатія (початок – середина ХХ століття)	Культурна дипломатія як «обмін ідеями, інформацією, мистецтвом та іншими аспектами культури між країнами та їхніми народами з метою сприяння взаєморозумінню»
Холодна війна: мовлення та обміни	Визначив 5 основних елементів публічної дипломатії: слухання, адвокація, культурна дипломатія, обмін та міжнародне мовлення.
М'яка сила (1990-ті – 2000-ні роки)	М'яка сила як здатність «досягати бажаних результатів шляхом привабливості, а не примусу чи оплати». Публічна дипломатія є основним інструментом м'якої сили.
Розумна сила (2000-ті роки)	Розумна сила — це стратегічне поєднання інструментів жорсткої та м'якої сили, що інтегрує публічну дипломатію в ширші рамки державного управління.
Розумна сила в політичній практиці	Акцент на поєднанні дипломатії, розвитку та оборони, з публічною дипломатією як центральним елементом.
Українська перспектива (2010-ті – 2020-ті роки)	Громадська дипломатія визначається як сукупність заходів, спрямованих на формування сприйняття України іноземною громадськістю, протидію дезінформації та зміцнення національного іміджу.
Контекст гібридної війни (після 2014 року)	Публічна дипломатія як інструмент просування та захисту; необхідна для забезпечення репутаційної безпеки та стійкості до російської дезінформації.

Джерело: сформоване автором на основі: [22 – 28]

Отже, історична еволюція публічної дипломатії демонструє чітку траєкторію від традиційних культурних обмінів і державного мовлення до витонченої інтеграції стратегій м'якої та розумної сили в сучасній практиці. Кожен етап відображає взаємодію між технологічними досягненнями, геополітичним контекстом та диверсифікацією залучених суб'єктів, від державних інституцій до громадянського суспільства та цифрових спільнот. Український досвід, особливо в умовах гібридної війни, ілюструє, як ці теоретичні розробки адаптуються до потреб національної безпеки, підкреслюючи як промоційні, так і оборонні функції публічної дипломатії. Ця історична перспектива підкреслює, що ефективна публічна дипломатія вимагає стратегічної узгодженості, контекстуальної обізнаності та гнучкого поєднання комунікативних, культурних та політичних інструментів для впливу на іноземну громадськість та забезпечення національних інтересів.

1.3. Теоретико інституційні засади становлення та розвитку публічної дипломатії в Україні (1991-2014)

Відновлення суверенітету України в 1991 році започаткувало складний і нерівномірний процес державотворення, в якому дипломатія відіграла центральну роль. Ранній пострадянський період вимагав не тільки побудови традиційних дипломатичних інституцій (посольств, консульських мереж, міністерства закордонних справ), а й створення механізмів для представлення ідентичності та інтересів України перед іноземною громадськістю. Історики цього періоду підкреслюють, що після 1991 року українська дипломатія зіткнулася зі структурною спадщиною радянської зовнішньої політики, обмеженими інституційними можливостями та невизначеною міжнародною ідентичністю між пострадянською та європейською орієнтаціями. Ці обмеження вплинули на те, як були сформовані та забезпечені ресурсами перші заходи, спрямовані на широку громадськість [29].

Концептуальні зародки того, що пізніше буде названо публічною дипломатією в Україні, можна простежити в 1990-х роках через культурні обміни, участь у міжнародних організаціях, мовлення для іноземної аудиторії та спорадичні контакти з діаспорою. Однак ці заходи спочатку були епізодичними і часто підпорядковувалися елітній дипломатії; міжнародна комунікація України ще не ґрунтувалася на консолідованій інституційній доктрині публічної дипломатії. Як відзначають науковці, у 1990-х і 2000-х роках багато пострадянських держав пережили період поступової професіоналізації: було створено інституційну інфраструктуру, але стратегічні доктрини, особливо ті, що пов'язували імідж, культуру та безпеку, формувалися повільно [30].

Визначення, що лежали в основі ранньої української практики, спиралися на міжнародні концептуалізації. Робота Джозефа Найя про м'яку силу та аналітична модель Ніколаса Калла (слухання, адвокація, культурна дипломатія, обмін, мовлення) надали нормативний та операційний словник, на який посилалися українські практики та науковці під час обговорення того, як проєктувати ідентичність нової держави. Українські науковці наприкінці 1990-х та у 2000-х роках почали стверджувати, що, окрім традиційної дипломатії, держава потребує активних програм для формування сприятливого сприйняття за кордоном — як для сприяння інтеграції з Європою, так і для протидії залишковим радянським наративам у сусідніх суспільствах [31].

Перші українські установи, яким було доручено реалізацію завдань, пов'язаних із публічною дипломатією, почали з'являтися на початку 2000-х років. У 2003 році важливим кроком у цьому напрямку стало створення державного комерційного підприємства «Український державний центр міжнародної освіти», що діє під егідою Міністерства освіти і науки. Його створення можна розглядати як частину більш широкої тенденції до інституціоналізації присутності України у глобальному освітньому просторі та використання вищої освіти як інструменту культурної дипломатії. Основними функціями Центру були:

— просування української освіти за кордоном;

- надання інформаційної підтримки іноземним абітурієнтам та студентам щодо організації навчання в українських навчальних закладах;
- сприяння міжнародній співпраці між українськими академічними закладами в галузі освітніх обмінів [32].

Ці цілі відображали зростаюче усвідомлення того, що освіта може слугувати не тільки пріоритетом внутрішньої політики, а й засобом підвищення міжнародного іміджу України та впливу її м'якої сили.

Наступний етап інституційного розвитку відбувся у 2006 році, коли указом Президента було затверджено створення культурних та інформаційних центрів у рамках дипломатичних представництв України за кордоном. Цю ініціативу слід розглядати як частину цілеспрямованої стратегії розширення інструментів культурного впливу та приведення дипломатичної практики України у відповідність до міжнародних стандартів у сфері публічної дипломатії. Організація та координація діяльності цих центрів була покладена на Міністерство закордонних справ у співпраці з Міністерством культури і туризму, Міністерством освіти і науки, Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту та Державним комітетом з питань телебачення і радіомовлення. Їхні основні завдання включали:

- сприяння співпраці між Україною та приймаючою державою в галузі культури, освіти, науки і техніки, фізичної культури і спорту, а також туризму;
- поширення інформації про Україну в приймаючій країні;
- ознайомлення іноземних громадян з українською культурою та історією;
- сприяння вивченню української мови за кордоном;
- підтримання зв'язків з українською діаспорою та сприяння задоволенню її культурних потреб;
- просування туристичного потенціалу України [33].

У сукупності ці ініціативи можна розглядати як ранню спробу систематизувати зусилля України в галузі публічної дипломатії, вбудувавши їх у рамки освітньої та культурної політики. Слід підкреслити, що вони не тільки

служили безпосереднім функціональним цілям, але й відображали більш широкі стратегічні амбіції: посилити міжнародну видимість України, сформувати сприятливий імідж за кордоном та зміцнити її позиції у світовому співтоваристві за допомогою не примусових інструментів впливу.

Інституціоналізація публічної дипломатії в Україні відбувалася поступово і прискорилося, особливо після 2004–2005 років і знову після подій Євромайдану 2013–2014 років. Формальні інституційні кроки включали створення спеціалізованих підрозділів у Міністерстві закордонних справ, прийняття стратегій комунікації та публічної дипломатії, а згодом — створення спеціальних державних установ, пов'язаних із культурною дипломатією. Офіційний історичний огляд МЗС та пізніші стратегічні документи свідчать про перехід від ситуативних зовнішніх комунікацій до більш обдуманого, скоординованого підходу до формування іміджу України за кордоном.

Академічні аналізи та огляди політики відстежують ключові віхи. Дослідження «інституційної складової публічної дипломатії» документують, як МЗС запровадило внутрішні механізми координації, прагнуло інтегрувати культурні проекти у зовнішню політику та експериментувало з міжнародним мовленням та цифровим охопленням. Дослідження Трофименка та інших авторів відображає формалізацію ролей та обов'язків — вибір координаторів культурної дипломатії, створення підрозділів, відповідальних за інформаційну політику, та протоколи співпраці з громадянським суспільством та діаспорою. Однак ці реформи часто обмежувалися обмеженим бюджетом, нерівномірними бюрократичними можливостями та необхідністю збалансувати повідомлення між західною інтеграцією та відносинами з сусідами [34].

Особливо помітним інституційним розвитком було створення та подальше заснування Українського інституту, задум якого з'явився наприкінці 2010-х років як державної культурної інституції для систематизації культурної дипломатії та міжнародного культурного представництва. Хоча він був створений після періоду 1991–2014 років, його концептуальні витоки відображають кумулятивну інституційну еволюцію, що відбулася раніше: до середини 2010-х років українські

політики визнали необхідність створення професійного суб'єкта культурної дипломатії, аналогічного національним культурним інститутам в інших європейських країнах. Місія Інституту щодо зміцнення міжнародної суб'єктності України безпосередньо пов'язана з інституційними реформами в МЗС та дебатами серед науковців і практиків щодо централізованої координації культурних проєктів за кордоном [35].

Політичні документи, такі як комунікаційні стратегії МЗС, все частіше позиціонували публічну дипломатію не лише як промоційну діяльність, а й як частину протидії інформаційним загрозам. На початку 2010-х років терміни «інформаційна безпека», «стратегічні комунікації» та «боротьба з дезінформацією» увійшли до офіційного лексикону, що стало передвісником більш рішучих інституційних заходів, які були вжиті після 2014 року.

З кінця 1990-х до 2014 року українська публічна дипломатія розвивалася за кількома основними векторами, які поєднували традиційні культурні заходи з новими ініціативами у сфері медіа та освіти. Основні напрямки та інструменти можна згрупувати таким чином:

Культурна дипломатія. Культурна дипломатія в Україні охоплювала виставки, культурні фестивалі, мистецькі резиденції та участь у міжнародних культурних форумах. Хоча на початку ці заходи були проєктними і часто організовувалися посольствами або НУО, з часом культурна дипломатія стала більш стратегічно пов'язаною з національним брендингом та формуванням іміджу. Українська культурна дипломатія прагнула просувати українську мову, літературу, образотворче мистецтво, музику та історичні наративи, що підкреслювали європейську спорідненість та національну відмінність від Росії. Наукові огляди відзначають, що культурна дипломатія в Україні стикалася з подвійним викликом: обмеженими коштами та необхідністю професіоналізації кураторських і промоційних можливостей за кордоном.

Освітні програми та академічний обмін. Академічні стипендії, програми обміну та просування українських студій за кордоном були центральними для довгострокового формування репутації. Ініціативи з підтримки кафедр

україністики, спонсорування студентських обмінів та сприяння академічній співпраці мобілізували ресурси м'якої сили шляхом створення довгострокових мереж експертів та лідерів думок, обізнаних з Україною. Такі програми часто реалізовувалися у партнерстві з іноземними університетами, міжнародними донорськими організаціями та діаспоральними групами [30].

Міжнародні медіапроекти та інформаційна діяльність. У період після 1991 року Україна намагалася розвинути свої міжнародні можливості в галузі телерадіомовлення та налагодити співпрацю з іноземними ЗМІ для представлення української точки зору. Зусилля включали інформаційну діяльність державних інформаційних агентств, зв'язки посольств із ЗМІ та участь у міжнародних медіа-заходах. Після 2013–2014 років актуальність медіа-проектів та контрнарративів зростає через посилення інформаційних кампаній з боку Росії; це спричинило перехід до стратегічної комунікації та включення заходів протидії дезінформації до планування публічної дипломатії.

Взаємодія з діаспорою та міжлюдська дипломатія. Українська діаспора, особливо в Північній Америці та Європі, була активним ресурсом для публічної дипломатії. Організації діаспори сприяли проведенню культурних заходів, лобіювали іноземні уряди та допомагали підтримувати наративи, сприятливі для України. МЗС та інші державні актори поступово розвивали механізми співпраці з організаціями діаспори, щоб посилити голос України в країнах їхнього проживання [36].

Громадянське суспільство, НУО та неформальні мережі. Недержавні актори — аналітичні центри, НУО, культурні менеджери та незалежні ЗМІ — відігравали дедалі більшу роль у публічній дипломатії. Їхня діяльність часто доповнювала офіційні зусилля, забезпечуючи автентичність та охоплення широких верств населення. Українські фахівці наголошували, що ефективна публічна дипломатія вимагає координації між цими секторами, зберігаючи при цьому незалежну авторитетність акторів громадянського суспільства [36].

Початки цифрових технологій: онлайн-комунікація та ранні соціальні медіа. Хоча соціальні медіа стали повноцінним інструментом лише після 2010 року,

попередня робота в Інтернеті (вебсайти, мережі електронної пошти) заклала основу для швидкої цифрової мобілізації після 2014 року. Українські посольства та культурні актори почали використовувати онлайн-платформи для охоплення молодшої та більш різноманітної іноземної аудиторії, що стало передвісником більш інтенсивної цифрової публічної дипломатії, яка характеризувала наступні роки.

У період з 1991 по 2014 рік українська публічна дипломатія еволюціонувала від фрагментованої, очолюваної посольствами культурної та представницької діяльності до дедалі більш систематизованої сфери з новими інституційними можливостями та стратегічним визнанням. Цей період характеризувався повільною інституційною консолідацією, зростаючим залученням громадянського суспільства та партнерів з діаспори, а також поступовим впровадженням міжнародних концептуальних рамок (м'яка сила, стратегічні комунікації). Водночас обмеженість ресурсів, бюрократична фрагментація та тривалий вплив регіональних інформаційних середовищ стримували ефективність на початковому етапі. Переломний момент 2013–2014 рр. – Євромайдан – загострив усвідомлення необхідності послідовної публічної дипломатії та підготував ґрунт для більш явної інституціоналізації та стратегічної переорієнтації, що відбулися в кінці 2010-х рр.

Таблиця 1.3.

Інституційний та програмний розвиток української публічної дипломатії (1991–2014)

Період	Інституційний крок	Основні інструменти / заходи
1991–1999	Утворення МЗС України, відкриття посольств за кордоном	Культурні обміни, контакти з діаспорою, початкова робота зі ЗМІ
2000–2004	Поступова професіоналізація, поява підрозділів, відповідальних за інформацію та культуру	Виставки, фестивалі, академічні обміни, участь у програмах ЮНЕСКО та Ради Європи

2004– 2010	Помаранчева революція стимулює дебати про національний імідж; посилення координації МЗС	Міжнародне мовлення, культурні сезони на тему України в Європі, підтримка українських студій за кордоном
2010– 2013	Спроби систематизувати культурну дипломатію в рамках МЗС; співпраця з НУО	Більш масштабні фестивалі, цільові освітні програми, раннє цифрове охоплення
2013– 2014	Євромайдан як поворотний момент; визнання загроз інформаційній безпеці	Стратегічна комунікація, ініціативи з протидії дезінформації, тісніша координація з діаспорою

Джерело: сформоване автором на основі [37 – 42]

Отже, період з 1991 по 2014 рік ілюструє поступову, але стабільну еволюцію української публічної дипломатії від розрізнених, ситуативних культурних та інформаційних ініціатив до більш інституціоналізованих практик, вбудованих у МЗС та підтриманих громадянським суспільством і представниками діаспори. Хоча обмеженість ресурсів і бюрократична роздробленість часто обмежували ефективність, розвиток культурної дипломатії, академічних обмінів та міжнародної медійної діяльності заклав основу для подальших системних реформ. Події Євромайдану 2013–2014 років стали переломним моментом, підкресливши стратегічне значення публічної дипломатії не тільки для формування іміджу, але й для національної безпеки та стійкості перед зовнішніми інформаційними загрозами.

РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014–2022 РР.)

2.1. Вплив агресії Росії на зміну стратегій публічної дипломатії України

Агресія Росії проти України, що триває з 2014 року і досягла свого апогею у вигляді повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року, глибоко трансформувала публічну дипломатію України. Дипломатичний комунікаційний апарат України, який раніше був орієнтований переважно на європейську інтеграцію та просування культури, став ключовим інструментом стратегічної стійкості, міжнародного адвокатування та протидії дезінформації. Ця трансформація відображає більш широку глобальну тенденцію, за якої публічна дипломатія еволюціонувала від формування іміджу до стратегічного впливу в сферах безпеки та інформації [43].

Випадок України є наочним прикладом того, як публічна дипломатія може бути переосмислена в умовах екзистенційної загрози. Комунікація держави з іноземною аудиторією, яка раніше була зосереджена на культурі та ідентичності, перетворилася на механізм мобілізації міжнародної підтримки, формування наративів та зміцнення альянсів.

Анексія Криму та початок війни на Донбасі в 2014 році стали поворотним моментом для зовнішньої політики та публічної дипломатії України. До 2014 року ініціативи з публічної дипломатії були в основному децентралізованими, часто ініційованими організаціями громадянського суспільства та культурними інституціями, а не державою. Однак після 2014 року український уряд усвідомив, що інформаційний вимір війни вимагає комплексного стратегічного реагування.

Міністерство закордонних справ України (МЗС) у 2015 році створило Департамент публічної дипломатії, якому було доручено координувати культурну дипломатію, стратегічні комунікації та міжнародне співробітництво. Це ознаменувало початок інституціоналізованої державної публічної дипломатії [44].

Водночас з'явилося кілька нових інструментів:

Український кризовий медіацентр (УКМЦ) (2014) – створений громадськими активістами та експертами з комунікацій для надання перевіреної інформації про російську агресію світовим ЗМІ.

Український інститут (2017) – створений як агентство культурної дипломатії для просування української культури за кордоном.

Відділ цифрової дипломатії – у складі МЗС, відповідальний за кампанії в соціальних мережах, роботу з громадськістю та протидію дезінформації.

Ці інституції не тільки урізноманітнили інструменти публічної дипломатії України, але й запровадили підхід «всього суспільства», залучивши НУО, діаспору та незалежні ЗМІ [45].

Після повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року відбулися глибокі зміни в міжнародному сприйнятті України. Масштаби російської агресії шокували світову спільноту, перетворивши Україну з країни, яка раніше вважалася «буферною зоною» між Заходом і Росією, на головний бастион захисту демократичних цінностей. У перші тижні конфлікту Україна отримала безпрецедентну підтримку від Сполучених Штатів, Європейського Союзу, Великої Британії та інших союзних країн. Давня політика «стримування Росії» була замінена активною стратегією військової, економічної та політичної допомоги Києву [46].

Україна швидко стала символом опору тиранії та агресії, а її президент Володимир Зеленський — однією з найвпливовіших фігур у світовій політиці. Завдяки потужній риториці та рішучим діям Зеленському вдалося мобілізувати широку міжнародну солідарність. На відміну від 2014 року, коли реакція Заходу на російську агресію була стриманою, період між 2022 і 2024 роками характеризувався надзвичайною військовою, фінансовою та дипломатичною підтримкою. Сполучені Штати, Велика Британія, європейські держави та союзники по НАТО постачали Україні сучасне озброєння в безпрецедентних масштабах, включаючи системи HIMARS, Patriot, Leopard та Abrams, що раніше було немислимо.

Після 2014 року міжнародні організації поступово почали переоцінювати свою позицію щодо України, все більше визнаючи її не лише жертвою зовнішньої агресії, а й важливим геополітичним гравцем. Однак справжня трансформація глобальних настроїв відбулася лише після ескалації російських військових дій у 2022 році. Якщо міжнародна реакція на анексію Криму та початок війни на Донбасі була відносно стриманою, то реакція на повномасштабне вторгнення відзначилася твердою та багатогранною підтримкою України в політичній, економічній та військовій сферах [47].

Більше того, з 2022 року Україна перетворилася на активного та впевненого учасника глобальної дипломатичної конфронтації з Росією. Київ започаткував Кримську платформу, розширив співпрацю з країнами Глобального Півдня та ініціював низку судових процесів у міжнародних судах щодо злочинів, скоєних російськими військами. В результаті Росія зазнала серйозної дипломатичної ізоляції та значного погіршення свого міжнародного авторитету [48].

Після 2014 року ключові дипломатичні наративи України зазнали значних змін. За словами Циганкова[49], сучасна публічна дипломатія більше не обмежується проектуванням привабливості («м'якої сили»), а також включає стратегічну комунікацію як елемент «дипломатії стійкості». Випадок України яскраво ілюструє цей перехід. Україна почала позиціонувати себе на міжнародній арені як:

- жертва агресії, яка захищає міжнародне право та демократичні цінності;
- бастіон європейської безпеки;
- стійка, демократична держава, здатна до реформ і модернізації попри зовнішній тиск.

Таким чином, публічна дипломатія переплелася з дискурсом безпеки, спрямованим на зміцнення солідарності та підтримку глобальної уваги.

Еволюція наративів публічної дипломатії України (2010–2024)

Період	Основні наративи	Ключові інструменти	Цільова аудиторія
2010 – 2013	Європейська ідентичність, культурне зближення	Українські культурні центри, академічні обміни	Країни ЄС, Східне партнерство
2014 – 2019	Нація під загрозою, боротьба за суверенітет	UCMS, медіакампанії МЗС, лобювання діаспори	Західні демократії, НАТО
2020 – 2024	Глобальна стійкість, партнерство та інновації	Український інститут, соціальні медіа МЗС, платформа «United24»	Глобальна громадськість, міжнародні організації

Джерело: сформоване автором

З початком повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році публічна дипломатія України вступила в абсолютно нову фазу — епоху цифрової стійкості та комунікації в режимі реального часу. МЗС, Адміністрація Президента та громадянське суспільство координували свої повідомлення на різних платформах (Twitter/X, Instagram, Telegram, YouTube), перетворивши Україну на піонера цифрової дипломатії.

«Цифрова армія» волонтерів, частково координована через ІТ-армію України, поширювала фактичні наративи та спростовувала дезінформацію. Платформа для збору коштів United24, запущена в 2022 році за ініціативою президента, стала глобальним успіхом, зібравши сотні мільйонів доларів завдяки прозорій комунікації та залученню знаменитостей як послів.

Випадок України є прикладом зближення публічної дипломатії та кризової комунікації, де емоційне розповідання історій, моральне фреймінг та швидке

реагування стали центральними елементами для підтримання глобальної емпатії та підтримки.

Незважаючи на мілітаризацію контексту, українська публічна дипломатія не відмовилася від своїх культурних та освітніх вимірів. Натомість вони були переосмислені в умовах воєнної реальності — культура як стійкість, освіта як м'яка сила.

Український інститут у співпраці з міжнародними партнерами, такими як Британська Рада та Goethe-Institut, просував українську культурну спадщину під гаслами «Культура в опорі» та «Мистецтво свободи» [50].

Освітня дипломатія, особливо мобільність студентів та академічна співпраця, використовувалася для зміцнення інтелектуальної присутності України в Європі та Північній Америці. Ініціативи, такі як Український глобальний університет (UGU), започаткований у 2022 році, є прикладом того, як освіта слугує як гуманітарним, так і дипломатичним інструментом.

Громадські організації, такі як «Інтерньюз Україна», «Детектор Медіа» та «СтопФейк», зробили значний внесок у «інформаційну суверенність» України, діючи як неформальні інструменти публічної дипломатії через поширення правдивої інформації та перевірку фактів.

Емпіричні дослідження показують, що міжнародний імідж України значно покращився після 2022 року. Згідно з індексом Anholt-Ipsos Nation Brands Index [51], глобальне сприйняття управління та міжнародного впливу України зросло на понад 20%, значною мірою завдяки ефективній публічній дипломатії та комунікації лідерів.

Президент України Володимир Зеленський став центральною фігурою особистої дипломатії, використовуючи соціальні медіа, публічні виступи та прямі звернення до парламентів усього світу. Його комунікативний стиль — емоційний, моральний та автентичний — підкріпив стратегічні наративи України та мобілізував глобальну солідарність.

Незважаючи на значний успіх, залишається низка викликів:

— інформаційна втома серед іноземної аудиторії;

- розбіжності в координації між урядовими та неурядовими акторами;
- залежність від ресурсів міжнародних донорів;
- загрози еволюції дезінформації та фейкових новин.

Отже, майбутня публічна дипломатія України повинна еволюціонувати в бік моделі «розумної дипломатії стійкості», поєднуючи емоційну привабливість із довгостроковим стратегічним плануванням та аналітичною оцінкою [43].

Агресія Росії кардинально переосмислила публічну дипломатію України, перетворивши її з периферійного інструменту політики на центральний стовп національної оборони та міжнародної легітимності. Україна продемонструвала, що публічна дипломатія, заснована на автентичності, координації та цифрових інноваціях, може слугувати і щитом, і мечем в інформаційну епоху. Український досвід сприяє ширшому теоретичному розумінню того, як малі та середні держави використовують комунікацію для виживання та впливу в умовах гібридної війни.

2.2. Використання інформаційної та цифрової дипломатії (соціальні мережі, державні медіа, міжнародні кампанії)

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року стало безпрецедентним моментом у глобальному інформаційному середовищі. Поза фізичним полем бою в цифровому просторі розгорнулася паралельна боротьба за наративи. У цій гібридній війні Україна продемонструвала, як стратегічна комунікація, соціальні медіа та цифрова дипломатія можуть слугувати інструментами національної оборони, мобілізації та формування міжнародної коаліції.

За словами Дж. Найя [43], м'яка сила та публічна дипломатія залежать від здатності держави формувати уподобання шляхом привабливості, а не примусу. Випадок України розширює цю логіку: привабливість та емпатія стали інструментами виживання, а не лише впливу. Завдяки ефективному використанню інформаційних технологій Україні вдалося представити війну як моральне

протистояння — між демократією та авторитаризмом — і водночас протистояти масованій дезінформаційній машині Росії.

Цифрова дипломатія, яку часто називають е-дипломатією або кібердипломатією, означає використання цифрових технологій — особливо соціальних медіа, онлайн-кампаній та цифрових платформ — для досягнення цілей зовнішньої політики [52]. Для України ця концепція набула екзистенційного значення після лютого 2022 року.

Міністерство закордонних справ (МЗС), Офіс Президента та численні недержавні суб'єкти швидко адаптувалися до цифрової сфери, використовуючи такі платформи, як Twitter/X, Facebook, Instagram, Telegram, YouTube та TikTok для:

- поширення перевіреної інформації та протидії дезінформації;
- підтримки глобальної видимості;
- координації потоків гуманітарної та військової допомоги;
- емоційного та символічного залучення міжнародної аудиторії.

Підрозділ цифрової дипломатії МЗС, створений раніше у 2015 році, став командним центром для онлайн-комунікації. Офіційний Twitter-акаунт МЗС до 2024 року набрав понад 1,5 мільйона підписників, публікуючи багатомовні оновлення, візуальну інфографіку та підсумки бойових дій у режимі реального часу [53].

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, що діє при Міністерстві культури та інформаційної політики, також відіграв важливу роль у синхронізації повідомлень між установами та медіа-партнерами.

Російсько-українська війна широко визнана першою повномасштабною кібервійною в історії — не тільки через широке використання хакерських атак і цифрового саботажу, але й тому, що вона розгортається в режимі реального часу на очах у глобальної онлайн-аудиторії. Згідно з опитуванням Ipsos 2022 року, приблизно 70% респондентів у 27 країнах повідомили, що уважно стежать за подіями в Україні. Соціальні медіа стали найдоступнішим і найдинамічнішим

засобом відстеження конфлікту. На момент повномасштабного вторгнення Росії у світі було приблизно 4,6 мільярда інтернет-користувачів, що створило безпрецедентно велику аудиторію, здатну отримувати інформацію про війну в міру розвитку подій [54].

Опитування Eurobarometer, проведене в березні 2022 року, показало, що понад 75% респондентів у США, Європейському Союзі та Великій Британії — і 72% українців — поклалися переважно на соціальні мережі як основне джерело інформації про війну. Це свідчить про те, що хоча російська агресія 2022 року не є першим конфліктом, що відбувся в епоху Інтернету, вона стала найбільш цифровою та глобально видимою завдяки масштабам онлайн-взаємодії [55].

Відмінною рисою цього конфлікту є високий рівень цифрової зв'язності України порівняно з іншими недавніми зонами військових дій. Під час бомбардування Сирії в 2015 році лише близько 30% населення мало доступ до Інтернету, а на момент виведення американських військ з Афганістану — лише 20% [56].

Однак у 2022 році Москва не змогла повторити свій попередній успіх в інформаційній сфері з кількох причин. По-перше, тривалий конфлікт на Донбасі в поєднанні з місяцями підготовки до повномасштабного вторгнення підірвав здатність Кремля маніпулювати глобальними наративами. Ці події ретельно відстежувалися та широко висвітлювалися міжнародними ЗМІ, завдяки чому ще до 24 лютого більшості світової спільноти стало очевидно, хто є справжнім агресором. По-друге, інформаційний опір, розпочатий спільно українським урядом та громадянським суспільством з перших днів вторгнення, виявився надзвичайно ефективним. Коли сотні тисяч українців одночасно поширювали правдиві повідомлення про війну через соціальні мережі, телебачення та друковані ЗМІ, вплив колись потужної пропагандистської машини Росії значно зменшився [57].

Насправді здатність протидіяти дезінформації агресора за кордоном була значно полегшена завдяки широкій доступності Інтернету та соціальних мереж. Згідно з дослідженням, проведеним Kerios, у 2014 році лише 4% українців мали доступ до мереж 3G, тоді як до 2022 року швидкісний Інтернет охопив понад 80%

населення. Аналогічно, якщо у 2014 році лише 14% українців мали смартфони, то до 2022 року цей показник зріс приблизно до 70% [58].

Тим часом цифрова дипломатія була невід'ємною складовою зовнішньої політики України задовго до початку повномасштабної агресії Росії. Центральне місце в цих ініціативах займали зусилля з просування позитивного іміджу України за кордоном через онлайн-платформи та кампанії в соціальних мережах. Стратегія публічної дипломатії України (2021) визначила цифрову дипломатію одним із семи пріоритетних напрямків діяльності Міністерства закордонних справ на період 2021–2025 років. Однак після вторгнення цей напрямок діяльності значно активізувався, що дозволило Україні викликати більшу симпатію у світової аудиторії та посилити міжнародну обізнаність про дії Росії.

Яскравим прикладом раннього успіху України в цій сфері є її офіційний акаунт у Twitter, який вже у 2017 році привернув міжнародну увагу. Того ж року відбувся примітний обмін повідомленнями в мережі між офіційними акаунтами України та Росії у Twitter після спроби Володимира Путіна привласнити історичну постать княгині Анни Ярославни як «російську» під час його зустрічі з Еммануелем Макроном. Дотепна відповідь України, в якій було використано GIF-анімацію з Сімпсонів, де представник Росії в ООН змінює табличку з «Росія» на «Радянський Союз» з підписом «Ти дійсно ніколи не змінюєшся, чи не так?», отримала широке міжнародне визнання за свій гумор і комунікативну гостроту [59].

Не менш важливим є внесок українських чиновників у практику цифрової дипломатії. Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров відіграв особливо помітну роль, використовуючи соціальні мережі для встановлення прямого контакту з провідними технологічними компаніями. Його звернення включали прохання до DJI Global (китайського виробника дронів) вимкнути програмне забезпечення, яке використовують російські війська [60], до Apple — обмежити доступ до своїх продуктів у Росії, а до Ілона Маска — надати Україні високоточні технології SpaceX [61]. Федоров влучно назвав ці дії частиною «першої глобальної кібервійни».

Іншим яскравим проявом цифрової дипломатії України та її взаємодії з соціальними мережами стали відеозвернення національних лідерів, таких як президент Володимир Зеленський, голова Миколаївської обласної державної адміністрації Віталій Кім та радник президента Олексій Арестович. Ці повідомлення не тільки слугують важливими оновленнями про події воєнного часу, але й сприяють емоційній близькості між Україною та світовою громадськістю. Зокрема, досвід президента Зеленського як актора підсилив його здатність передавати співчуття, стійкість та харизму, що робить його заклики надзвичайно ефективними для мобілізації міжнародної підтримки.

Хоча цифрова дипломатія традиційно охоплює широкий спектр ініціатив, які в основному реалізуються державними суб'єктами, в контексті російсько-української війни неможливо не відзначити вирішальну роль активістів, волонтерів та пересічних громадян у посиленні інформаційних кампаній України. З перших днів вторгнення українці продемонстрували виняткову єдність не тільки шляхом організації скоординованих кібероперацій, таких як DDOS-атаки на російську онлайн-інфраструктуру, а й шляхом поширення правдивої інформації про реалії війни серед міжнародної аудиторії. За допомогою хештегів, таких як #StandWithUkraine, громадяни перетворили соціальні мережі на платформи для глобальної адвокації, забезпечивши постійну видимість боротьби України в міжнародному медіапросторі.

Соціальні медіаплатформи та їхні алгоритмічні механізми надали звичайним українцям безпрецедентну можливість бути почутими на глобальному рівні — голоси, які за інших обставин могли б загубитися в шумі інформаційної війни. Яскравим прикладом є вірусне відео, на якому молода дівчина співає пісні з мультфільму «Крижане серце» у київському бомбосховищі, яке привернуло увагу всього світу і стало символом стійкості серед руйнувань. Такі приклади ілюструють, як цифрові мережі перетворюють місцеві історії на елементи глобальної свідомості, допомагаючи утримати українське питання на міжнародній порядку денному.

Окрім спонтанних зусиль окремих осіб, комплексні та організовані ініціативи також відіграють важливу роль у формуванні цифрової присутності та культурної дипломатії України. Одним із найяскравіших прикладів є проект «Українер», заснований у 2016 році. Його місія полягає у відкритті та просуванні маловідомих культурних, історичних та природних пам'яток України, тим самим підкреслюючи різноманітність та ідентичність нації. Спочатку проект був розроблений для заохочення внутрішнього туризму, але з того часу він перетворився на ключовий інструмент міжнародної комунікації. Команда Українер створює багатомовний контент — англійською, німецькою, французькою, польською та іншими мовами — роблячи українські наративи доступними для широкої іноземної аудиторії. Після початку повномасштабного вторгнення Росії волонтери проекту почали публікувати потужні фотодайджести, документальні відео та текстові репортажі, що документують війну та стійкість українського суспільства.

Ще однією помітною ініціативою, що з'явилася під час вторгнення, є проект WAW: War Against War (Війна проти війни), започаткований Міністерством культури України на початку 2022 року. Цей «інформаційний полк» об'єднує українських журналістів, кінематографістів, копірайтерів та фахівців із зв'язків з громадськістю, які мають спільну мету — протидіяти російській пропаганді та інформувати світ про реалії війни. Команда WAW створює текстові та аудіовізуальні матеріали для вітчизняної та закордонної аудиторії, які широко поширюються в соціальних мережах. Крім того, проект активно заохочує користувачів з усього світу ділитися його контентом, тим самим максимізуючи охоплення та посилюючи інформаційну присутність України у світі.

Протягом перших тижнів вторгнення Україна опанувала те, що теоретики комунікації називають «наративною війною» — використання моральної чіткості, емоційного розповіді та безпосередності для привернення уваги та легітимності [45].

Прямі відеозвернення президента Володимира Зеленського до світової аудиторії стали символом цієї нової дипломатії. Його автентичність, емоційний тон

та використання простої мови англійською та українською створили безпрецедентний емоційний зв'язок зі світом. Соціальні медіа посилили його повідомлення, перетворивши президента України на одного з найвпізнаваніших лідерів у світі.

Урядові органи також координували хештеги, такі як #StandWithUkraine, #ArmUkraineNow та #StopRussia, які стали популярними на всіх континентах і мобілізували підтримку громадськості.

Згідно з дослідженням Brand Ukraine (2023), 79% опитаних європейців повідомили, що контент у соціальних мережах від українських чиновників або інфлюенсерів сформував їхнє сприйняття війни.

Таким чином, «цифрове поле бою» України стало простором морального переконання та стратегічного впливу.

Для управління комунікацією в умовах війни Україна розширила свою інституційну інфраструктуру. Основу системи інформаційної дипломатії України склали такі структури:

— Україна запустила кілька глобальних інформаційних кампаній, які поєднали традиційну публічну дипломатію з сучасними техніками цифрового маркетингу.

— #StandWithUkraine (2022) – Громадська кампанія з хештегом, підтримана МЗС, інфлюенсерами та глобальними НУО. За перші три місяці вона зібрала понад 15 мільярдів переглядів у Twitter [62].

— United24 (з 2022 року) – офіційна платформа для збору коштів та комунікації під патронатом Президента. Такі знаменитості, як Марк Гамілл, Барбра Стрейзанд та Imagine Dragons, виступили в ролі послів, поширюючи гуманітарні та оборонні заклики України [63].

— Advantage Ukraine (2022) – Державна кампанія з просування інвестицій, започаткована Міністерством економіки та креативним агентством Banda, спрямована на позиціонування України як майбутнього центру інновацій та стійкості.

— Be Brave Like Ukraine (2022–2023) – Глобальна брендингова кампанія, очолювана Brand Ukraine та Banda Agency у співпраці з Кабінетом Міністрів, зосереджена на повідомленні про українську мужність. Білборди з’явилися у понад 20 країнах.

Таблиця 2.2.

Інституційна інфраструктура для управління комунікацією в умовах війни Україна

Установа	Рік	Основна функція	Ключові досягнення (2022–2024)
Міністерство закордонних справ (Відділ цифрової дипломатії)	2015	Стратегічна онлайн-комунікація та координація посольств	Підтримка понад 100 перевірених акаунтів посольств у Twitter/X, уніфікований стиль та реагування на кризові ситуації
Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки	2021	Протидія дезінформації, кризові наративи	Проведення офіційної кампанії «Війна за правду», перевірка фактів та верифікація контенту
Платформа United24	2022	Цифровий центр збору коштів та комунікації	Зібрано понад 600 мільйонів доларів для оборони, медицини та відновлення України
Ukraine.ua (національний цифровий портал бренду)	2020	Брендинг публічної дипломатії та просування культури	Перетворено на глобальну платформу новин та сторітеллінгу під час війни
Український інститут	2017	Культурна дипломатія та просування м'якої сили	Запущено цифрові виставки «Культура в опорі» та партнерства з інституціями ЄС

Джерело: сформоване автором

Ці кампанії поєднували емоційне оповідання з стратегіями, заснованими на даних, демонструючи, як національний брендинг може стати формою дипломатії в умовах війни.

Поки Росія продовжувала свою довготривалу інформаційну війну, Україна створила екосистему протидії дезінформації, засновану на прозорості та надійності.

Такі проекти, як StopFake, Detector Media та Internews Ukraine, діяли як незалежні перевіряльники інформації, підтримуючи державну комунікацію шляхом надання перевіреного контенту та освітніх програм.

Уряд також співпрацював з великими соціальними мережами — Meta, Google, YouTube та Twitter — з метою видалення скоординованих російських пропагандистських мереж.

Ініціатива МЗС «Війна наративів» запровадила багатомовні відеоролики та інфографіку, що викривають маніпуляційні тактики Росії. Згідно з EUvsDisinfo [64], підхід України до протидії дезінформації став зразком, який згодом перейняли інші східноєвропейські країни.

Дипломатичні місії України по всьому світу активно використовували соціальні мережі для поширення національних позицій, викриття фейків та залучення місцевої громадськості. Українські посольства у Вашингтоні, Лондоні та Варшаві стали комунікаційними хабами, перекладаючи українські реалії в місцевий контекст.

Також розширилася співпраця між традиційними та новими медіа. Український уряд забезпечив прямий доступ для провідних ЗМІ — BBC, CNN, The New York Times, Deutsche Welle — гарантуючи точне висвітлення подій війни. Одночасно внутрішні медіа, такі як «Суспільне» та «Громадське Інтернешнл», адаптувалися до англomовного мовлення, привівши журналістські стандарти у відповідність до дипломатичних повідомлень.

Таке узгодження між ЗМІ та дипломатією створило те, що вчені називають «інтегрованою інформаційною дипломатією» — синергією правдивого інформування, адвокації та брендингу.

Емпіричні дані свідчать, що цифрова дипломатія України суттєво вплинула на глобальну громадську думку.

Глобальне опитування Ipsos 2023 року показало, що Україна увійшла до п'ятірки країн, які користуються найбільшою довірою щодо правдивої комунікації під час війни.

Більше того, цифрове лідерство Зеленського переосмислило поняття харизми в дипломатії — не на основі статусу чи влади, а на основі автентичності та морального авторитету.

Інформаційна екосистема України також сприяла транснаціональному активізму — протестам, збору коштів та адвокації політики — створюючи рух солідарності знизу вгору через кордони.

Незважаючи на значні досягнення, Україна стикається з серйозними викликами:

- інформаційна втома та зниження інтересу ЗМІ;
- обмежені фінансові та людські ресурси для довгострокових кампаній;
- еволюція тактик дезінформації, включаючи дипфейки та пропаганду, створену за допомогою штучного інтелекту;
- необхідність узгодження повідомлень між установами.

Тому майбутні стратегії повинні акцентувати увагу на аналітиці даних, сегментації аудиторії та стратегічних партнерствах із глобальними комунікаційними платформами. Інституціоналізація освіти в галузі цифрової дипломатії в МЗС та університетах (наприклад, програма «Цифрова комунікація та дипломатія» Національного університету імені Тараса Шевченка, започаткована у 2023 році) є багатообіцяючим кроком.

Інформаційна та цифрова дипломатія України під час масштабного вторгнення переосмислила глобальні стандарти комунікації в умовах війни. Поєднання моральної чіткості, технологічних інновацій та автентичного лідерства створило безпрецедентну модель «цифрової дипломатії стійкості».

Україна довела, що навіть країна, яка перебуває під екзистенційною загрозою, може домінувати у глобальному інформаційному просторі завдяки правді, креативності та солідарності. Ця трансформація є не тільки механізмом

національного виживання, а й значним внеском у теоретичну та практичну еволюцію публічної дипломатії у XXI столітті.

2.3. Міжнародні ініціативи України у сфері публічної дипломатії (Кримська платформа, культурні та гуманітарні проекти, просування української ідентичності за кордоном)

З моменту здобуття незалежності Україна прагнула представити себе світові не тільки як суверенна держава, а й як окрема культурна та цивілізаційна одиниця з європейською ідентичністю. Однак після 2014 року — і особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року — публічна дипломатія України перетворилася на життєво важливий механізм виживання держави та міжнародної легітимності. Ця еволюція найяскравіше проявилася в таких міжнародних ініціативах, як Кримська платформа, масштабні культурні та гуманітарні проекти, а також глобальне просування української ідентичності.

Ці ініціативи поєднували традиційні інструменти м'якої сили — культуру, освіту, спадщину, цінності — зі стратегічною комунікацією та побудовою коаліцій. За словами Калла [65], сучасна публічна дипломатія складається з п'яти взаємопов'язаних вимірів: слухання, адвокація, культурна дипломатія, обмін та міжнародне мовлення. Міжнародна діяльність України з 2014 року включає всі ці аспекти, формуючи багатопшарову та ціннісно-орієнтовану дипломатичну ідентичність.

Кримська платформа, започаткована в серпні 2021 року, є найамбітнішою ініціативою України в галузі публічної дипломатії з часу здобуття незалежності. Вона була задумана як довгостроковий механізм міжнародної координації для утримання питання тимчасової окупації Криму на глобальному порядку денному та консолідації підтримки суверенітету та територіальної цілісності України [66].

Кримська платформа діє в п'яти вимірах, зображених на рисунку 2.4.

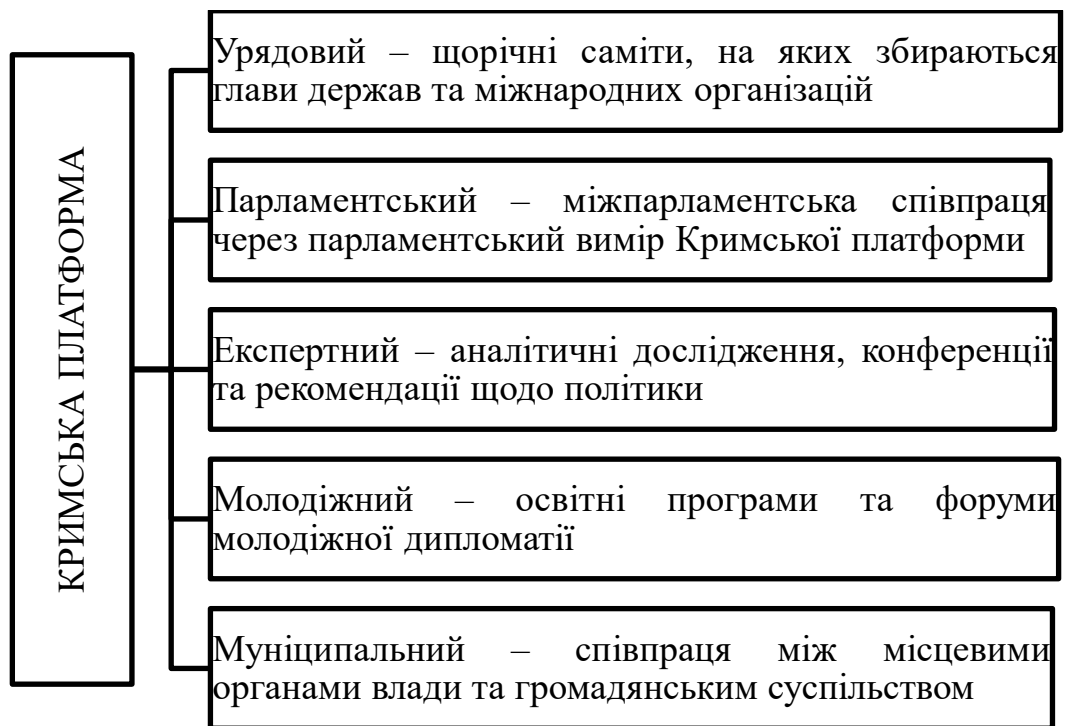

Рис. 2.4. Виміри, в яких діє Кримська платформа

Джерело: сформоване автором на основі [66-67]

На першому саміті в 2021 році зібралися 46 міжнародних делегацій, включаючи ЄС, НАТО, Раду Європи та членів G7. У фінальній декларації було підтверджено політику невизнання окупації та наголошено на колективному опорі порушенням міжнародного права з боку Росії [67].

Після вторгнення 2022 року Платформа розширилася до інформаційної мережі для захисту та документування порушень прав людини в Криму. Вона також слугує ключовим інструментом протидії російським наративам про «нормалізацію» щодо анексії.

Таблиця 2.3.

Структура та розміри Кримської платформи

Розмір	Рік запуску	Основний фокус	Приклади діяльності (2021–2024)	Ключові партнери
Урядовий	2021	Політична координація та саміти	Щорічний саміт Кримської платформи	ЄС, НАТО, G7

Парламентський	2022	Законодавча співпраця та політика санкцій	Міжпарламентські форуми	Європейський парламент, ОБСЄ
Експертний	2021	Дослідження та адвокація	Звіти експертної мережі Кримської платформи	Аналітичні центри, університети
Муніципальний	2022	Співпраця між містами, що підтримують Україну	Кампанія «Міста для Криму»	Місцеві органи влади в ЄС
Молодіжний	2023	Освітня дипломатія, громадянська активність	Молодіжний кримський форум	НУО, університети

Джерело: сформоване автором

Українська культурна дипломатія набула безпрецедентного динамізму після створення в 2017 році Українського інституту, що функціонує під егідою Міністерства закордонних справ. Його основною місією є зміцнення міжнародного авторитету України через культуру, просування сучасного мистецтва, кіно, літератури, дизайну та історичного діалогу.

Інститут щорічно реалізує понад 100 проектів у Європі, Північній Америці та Азії. Під час війни він адаптувався до нової місії: доносити українську культуру як «культуру стійкості та свободи». Приклади:

— «Культура в опорі» – міжнародні виставки (Берлін, Париж, Варшава), що висвітлюють творчість українських митців, які працюють під час війни;

- «Україна: колиска свободи» – мультимедійний проєкт про українську ідентичність, започаткований спільно з Британською Радою;
- «Україна WOW» — цифрова версія популярної виставки, що демонструє українську спадщину, адаптована для міжнародної онлайн-аудиторії;
- Співпраця з Венеційською бієнале (2022–2024), де українські павільйони відображали теми виживання та опору через мистецтво.

Крім того, Український інститут книги, Державне агентство кіно (Центр Довженка) та Мистецький арсенал сприяли підвищенню видимості України у світових культурних просторах. Ці проєкти змінили міжнародний імідж України з пострадянської країни на динамічну європейську демократію з глибокими культурними коренями.

Публічна дипломатія в умовах війни також має гуманітарний вимір. Україна використовувала гуманітарні ініціативи для зміцнення емпатії та солідарності на глобальному рівні.

Міністерство закордонних справ разом із платформою United24 запустило кілька гуманітарних кампаній: «Відбудуймо Україну», «Медична допомога героям» та «Притулок для українців за кордоном».

Гуманітарна дипломатія вийшла за межі урядових заходів:

- Українська діаспора в таких країнах, як Польща, Канада та США, організувала благодійні заходи та культурні фестивалі під гаслом «Ми — Україна»;
- Фонд Першої леді ініціював проєкти «Книги без кордонів» та «Українські бібліотеки для дітей-біженців», створивши культурну спадкоємність для переміщених українців;
- Співпраця з ЮНЕСКО, МКЧХ та УВКБ ООН сприяла програмам захисту культурної спадщини та освіти біженців.

Ця дипломатія, орієнтована на людину, доповнила адвокацію на державному рівні, мобілізуючи співчуття — важливий компонент сучасної міжнародної комунікації.

Просування української ідентичності стало основною місією публічної дипломатії з 2014 року. Головним завданням було деконструювання російських імперських нарративів, які історично маргіналізували українську культуру та мову.

Такі кампанії, як «Україна ЗАРАЗ» (започаткована у 2018 році урядом та креативним агентством Banda), створили сучасний, яскравий та інклюзивний образ України.

У 2022–2024 роках це переросло в кампанію «Be Brave Like Ukraine» — символічний проєкт, що підкреслює українську мужність як універсальну цінність. Білборди та цифрові реклами з'явилися в понад 30 країнах, зокрема в Японії, Німеччині та США [51].

Таким чином, культурна дипломатія переплелася з брендингом країни. Еспіх комунікації України полягає в автентичності — показі реальних людських історій, а не абстрактних слоганів. Ця стратегія зміцнила емоційні зв'язки між Україною та світовою аудиторією, забезпечивши стабільну міжнародну підтримку.

Міжнародні ініціативи України в галузі культури та публічної дипломатії процвітають завдяки партнерським відносинам. Співпраця з Британською Радою, Goethe-Institut, Institut Français та Інститутом Адама Міцкевича (Польща) створила спільні платформи для культурного обміну та діалогу.

Спільні програми включають:

— «Дім Європи» (програма, що фінансується ЄС, 2019–2025 рр.), яка підтримує креативні галузі, мобільність та академічний обмін;

— «Culture Helps / Культура допомагає», спрямовану на підтримку переміщених фахівців у сфері культури;

— «EU Creative Europe – Ukraine», яка інтегрує українські інституції в ширшу європейську культурну екосистему.

Ці партнерства не тільки підвищують впізнаваність України, але й міцніше закріплюють її в європейському та трансатлантичному культурному просторі, підсилюючи її геополітичну ідентичність як частини Заходу.

Хоча Європа залишається основним фокусом України, останніми роками спостерігається розширення дипломатичної та культурної діяльності в Азії, на Близькому Сході та в Латинській Америці, наприклад: «Українські кінотижні» в Японії, Південній Кореї та Мексиці, участь України в Dubai Expo 2020 та Seoul Art Fair (2023), нові дипломатичні місії та культурні заходи в Індії, Індонезії та Бразилії тощо.

Ця диверсифікація відображає прагнення України глобалізувати свою наративну позицію — представити себе не лише як жертву агресії, а як джерело творчості, інновацій та морального лідерства.

Міжнародні ініціативи України в галузі публічної дипломатії — від Кримської платформи до культурних та гуманітарних програм — значно посилили її глобальну присутність та моральний авторитет. Завдяки культурі, співчуттю та комунікації Україна переосмислила значення суверенітету в XXI столітті: це не тільки захист кордонів, а й захист правди, гідності та пам'яті.

Ці ініціативи демонструють, як публічна дипломатія може функціонувати як форма стратегічної стійкості, поєднуючи емоційну привабливість із політичним прагматизмом. Таким чином, досвід України пропонує нову модель дипломатії, заснованої на цінностях, де національна ідентичність стає як посланням, так і інструментом міжнародного співробітництва.

РОЗДІЛ 3. ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ (2022–2025 РР.)

3.1. Ключові наративи публічної дипломатії України у світі («Україна – форпост демократії», «боротьба за свободу і цінності»)

Сила публічної дипломатії полягає не тільки в інституціях і політиці, а й у наративах — спільних історіях та ідеях, що формують ідентичність і цінності нації. Для України роки після Революції гідності 2014 року, а особливо повномасштабне вторгнення Росії 2022 року, стали поворотним моментом у побудові потужних глобальних наративів.

До 2014 року міжнародний імідж України був фрагментарним — його часто визначали пострадянські або регіональні стереотипи. Революція гідності ознаменувала початок цілісної наративної ідентичності, зосередженої на європейських цінностях і громадянському опорі. Гасло «Україна — це Європа» відображало моральне право на приналежність до демократичного світу.

Після вторгнення 2022 року українська дипломатія перейшла від оборонних повідомлень до проактивного сторітелінгу. Як зауважив Климкін [68], «Україна перестала пояснювати себе і почала визначати моральний тон міжнародної політики». Головним посланням стало: Україна — не жертва, а захисник світового порядку.

Сьогодні публічна дипломатія України діє через три взаємопов'язані основні наративи (рис. 3.1)

Кожен із цих наративів перетворює досвід України на універсальну історію про опір, ідентичність і справедливість.

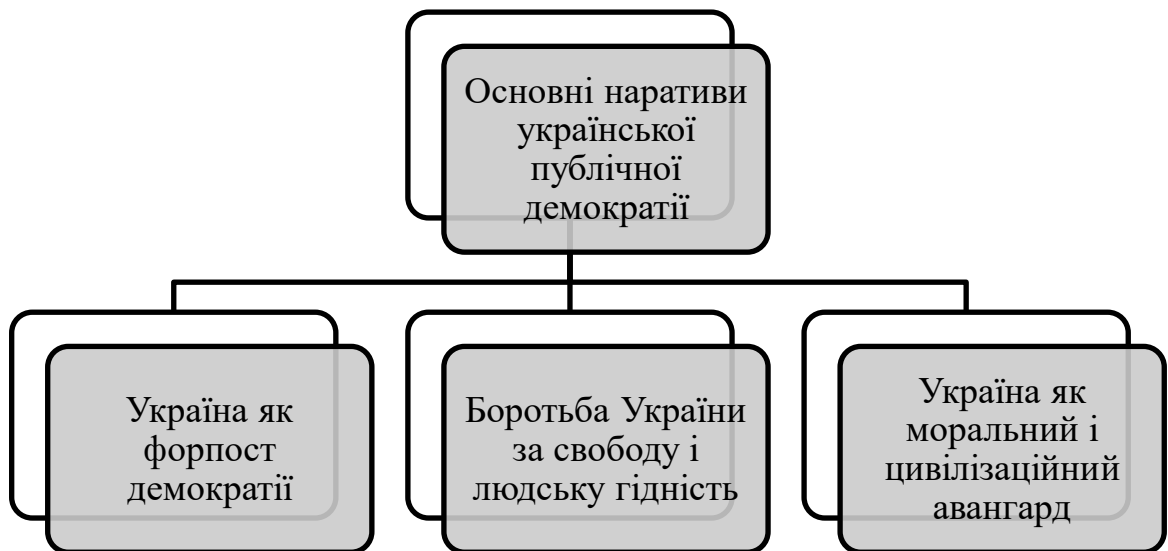

Рис. 3.1. Основні наративи української публічної демократії

Джерело: сформовано автором

Метафора України як «форпосту» або «фортеці демократії» є центральною в її публічній дипломатії з 2022 року. Вона представляє Україну як передовий захисник демократичних цінностей проти авторитарної агресії.

Таке формулювання проводить паралелі між боротьбою України та попередніми історичними моментами захисту демократії — такими як Берлінський повітряний міст або рух «Солідарність» у Польщі. Промови президента Володимира Зеленського перед західними парламентами послідовно підкріплюють це бачення, підкреслюючи, що Україна бореться «не тільки за свою землю, а й за право кожної вільної людини обирати своє майбутнє» [69].

Ця наративна функціює на двох комунікативних рівнях: політичному (вона позиціонує Україну як частину колективного Заходу, що заслуговує на військову та фінансову підтримку) та ціннісному (він апелює до моральної солідарності, зображуючи війну як глобальну боротьбу між свободою і тиранією).

Україні вдалося перетворити дискурс безпеки на моральний дискурс — перетворити лексику геополітики на лексику етики. Приклади цього наративу на практиці включають: глобальну кампанію «Stand with Ukraine» (2022 — дотепер),

кампанію «Світло перемаже темряву», започаткована МЗС (2023) та послідовне використання демократичних метафор у міжнародних ЗМІ та дипломатії.

Цей наратив виявився особливо ефективним у США, ЄС, Канаді та Японії, де підтримка України пов'язана із захистом самої ліберальної демократії.

Іншою базою публічної дипломатії України є наратив свободи — зображення опору України як продовження глобальної боротьби за свободу. Цей наратив корениться в історичній пам'яті — від козацьких традицій самоврядування до рухів Майдану.

Фраза «За нашу і вашу свободу», відроджена з польсько-українських солідарних рухів ХІХ століття, стала сучасним дипломатичним слоганом. Вона сигналізує, що боротьба України не є етноцентричною, а універсальною та гуманітарною.

У цьому сенсі Україна представляє свою боротьбу як:

- захист свободи вибору (політичних і громадянських свобод);
- боротьбу за правду і справедливість (проти пропаганди і дезінформації);
- підтвердження людської гідності як європейської та глобальної цінності.

Як зазначає Померанцев, «моральна чіткість України стала її найпотужнішою комунікативною зброєю — вона пропонує демократичному світу дзеркало, нагадуючи йому, за що він бореться» [45].

З 2022 року комунікація України вийшла за межі простої державної пропаганди і увійшла в сферу моральної дипломатії. Наратив про Україну як морального лідера ґрунтується на емоційній автентичності — особистих історіях опору, гуманізму та колективної самопожертви.

Такі проєкти, як United24, Voices of Ukraine та Ukraine Matters, акцентують увагу на індивідуальних переживаннях, а не на політичних абстракціях. Такий підхід гуманізує націю та відповідає логіці сучасного сторітелінгу в глобальних медіа, де емоції часто перетворюються на довіру.

Наратив «морального лідерства» функціонує на трьох рівнях:

- Емпатія — формування емоційної ідентифікації з українцями;
- Автентичність — використання реальних голосів, а не заготовлених пропагандистських текстів;
- Натхнення — представлення України як зразка мужності та моральної чіткості.

Таким чином, публічна дипломатія стає не тільки інструментом політики, а й моральною практикою — способом утвердження людської гідності проти дегуманізації.

Таблиця 3.2.

Основні наративи публічної дипломатії України та їхні стратегічні функції

Наратив	Основне повідомлення	Засоби комунікації	Цільова аудиторія	Стратегічна мета
Україна як форпост демократії	Україна захищає демократичний світ від авторитаризму	Президентські промови, міжнародні ЗМІ, дипломатія на вищому рівні	Західні уряди, аналітичні центри, демократична громадськість	Збереження довгострокової політичної та військової підтримки
Боротьба за свободу та цінності	Боротьба України втілює універсальні цінності свободи та людської гідності	Культурні кампанії, освітні програми, захист прав людини	Глобальне громадянське суспільство, молодь, науковці	Формування моральної солідарності та культурної емпатії

Продовження таблиці 3.2.

Україна як моральний лідер	Україна демонструє моральну чіткість та стійкість перед обличчям зла	Сторителлінг, гуманітарні кампанії, цифрова дипломатія	Міжнародні ЗМІ, інфлюенсери, НУО	Зміцнення емоційної залученості та репутації м'якої сили
----------------------------	--	--	----------------------------------	--

Джерело: сформоване автором

Цифровий вимір відіграє вирішальну роль у поширенні цих наративів у всьому світі. Екосистема цифрової дипломатії України — включаючи офіційні канали МЗС, платформу «Ukraine.ua» та волонтерські медіаініціативи — забезпечує узгодженість між різними аудиторіями.

Кампанії в соціальних мережах часто поєднують емоційне розповідання історій із цільовим використанням даних. Наприклад, кампанія «Be Brave Like Ukraine» набрала понад 1,2 мільярда переглядів у всьому світі [51]. Хештеги #StandWithUkraine та #StopRussia стали цифровими об'єднуючими гаслами, що символізують моральну солідарність, а не лише політичну підтримку.

Міжнародна співпраця — з Meta, Google та YouTube — ще більше посилила вплив цих наративів, дозволивши Україні випередити російську дезінформацію в ключових онлайн-просторах.

Успіх наративної дипломатії України відповідає теорії «наративної сили», запропонованій Міскіммоном, О'Лафліном і Розеллом [70]. Згідно з цією концепцією, міжнародний вплив дедалі більше залежить від здатності створювати переконливі історії, які формують сприйняття та очікування глобальної аудиторії.

Наративи України відповідають трьом основним критеріям наративної сили серед яких: згуртованість, легітимність та резонанс. Згуртованість полягає в узгодженості повідомлень між інституціями. Легітимність заснована на автентичному національному досвіді, а резонанс полягає у відповідності універсальним демократичним цінностям.

У цьому сенсі комунікаційна стратегія України виходить за межі традиційної пропаганди: вона створює спільну моральну уяву між Україною та її союзниками.

Отже, наративи публічної дипломатії України — зокрема «Україна як форпост демократії» та «Боротьба за свободу і цінності» — представляють собою витончену синтезу ідентичності, стратегії та етики. Вони ілюструють, як нація, що перебуває під екзистенційною загрозою, може перетворити свою травму на джерело глобального натхнення. Завдяки цим наративам Україна успішно переосмислила своє місце у світі — від геополітичної периферії до морального центру демократичної стійкості. У результаті досвід України є зразковою моделлю дипломатії, заснованої на наративах, де розповідь історій стає актом стратегічного виживання та морального лідерства.

3.2. Роль Президента України та дипломатичних інституцій у міжнародній комунікації

Президент України Володимир Зеленський став символічним обличчям дипломатії країни. Його особистий стиль спілкування — прямий, емпатичний та емоційно заряджений — переосмислив те, як лідерство в умовах війни може залучати глобальну аудиторію.

Публічні виступи Зеленського перед парламентами, міжнародними організаціями та іноземною громадськістю виконують кілька функцій:

— Моральне лідерство: представлення війни як глобальної боротьби між свободою та тиранією;

— Стратегічне переконання: заклики до санкцій, постачання зброї та фінансової допомоги;

— Емоційна мобілізація: посилення на універсальні цінності та історичні аналогії (наприклад, Перл-Харбор, 11 вересня, День Д).

Ромунікативний геній Зеленського полягає в його «здатності поєднувати автентичність із глобальними стратегічними повідомленнями», що робить справу України емоційно переконливою та морально однозначною.

Щовечірні відеозвернення президента, його активність у соціальних мережах та участь у цифрових самітах (наприклад, Давос, НАТО, G7, ООН) перетворили його на те, що аналітики називають «цифровим державним діячем». Ці повідомлення не є традиційними дипломатичними нотами — це мультимедійні виступи про національну ідентичність, адаптовані для глобальної аудиторії.

Паралельно з президентською комунікацією інституційна дипломатія України зазнала глибоких змін. Міністерство закордонних справ України (МЗС) координує стратегічну комунікацію, цифрову дипломатію та міжнародну адвокацію країни через кілька ключових структур: Департамент публічної дипломатії (заснований у 2015 році), підрозділ цифрової дипломатії, Український інститут (заснований у 2017 році), який очолює культурну дипломатію, зосереджуючись на довгостроковому формуванні ідентичності, кризовий медіацентр України (КМЦУ) та офіс «Бренд Україна» (з 2021 року). Ці інституції утворюють багаторівневу комунікаційну мережу, що поєднує політичне керівництво, громадянське суспільство та світові ЗМІ.

Згідно зі Стратегією публічної дипломатії МЗС (2023), одним із ключових завдань є «забезпечення синхронізації національної комунікації між політичними лідерами, дипломатичними інституціями та лідерами громадської думки». Іншими словами, президентська риторика та інституційна дипломатія не є паралельними системами — вони взаємодоповнюють одна одну.

Синергія між особистою дипломатією та інституційною комунікацією є однією з визначальних рис міжнародного повідомлення України після 2022 року.

Президент створює емоційну легітимність; МЗС та пов'язані з ним органи забезпечують структуру, безперервність та оперативну глибину.

Таблиця 3.3.

Синергія між особистісною та інституційною дипломатією в Україні

Функція	Президентська дипломатія	Інституційна дипломатія
Тон комунікації	Емоційний, моральний, нагальний	Стратегічний, послідовний, інформаційний
Основна аудиторія	Політична еліта, глобальна громадськість, ЗМІ	Уряди, міжнародні організації, професійні мережі
Основні інструменти	Промови, відеозвернення, соціальні медіа	Прес-брифінги, культурна дипломатія, програми адвокації
Наративний фокус	«Свобода», «Демократія», «Мужність»	«Стійкість», «Відбудова», «Партнерство»
Тимчасовий фокус	Короткострокова мобілізація	Довгострокова репутація та політична стабільність

Джерело: складено автором на основі [66; 70]

Міжнародна комунікаційна стратегія Зеленського відображає цілеспрямовані зусилля з метою впливу на глобальні політичні програми. Його промови адаптовані до культурних та історичних особливостей кожної аудиторії, використовуючи риторичну персоналізацію. Наприклад:

— Перед Конгресом США (березень 2022 р.) він згадав 11 вересня та промову Мартіна Лютера Кінга «Я маю мрію».

— Перед парламентом Великої Британії він процитував Вінстона Черчилля: «Ми будемо боротися в лісах, на полях, на берегах».

— Перед німецьким Бундестагом він згадав Берлінський мур, закликаючи: «Зруйнують цей мур між Європою і свободою».

Такі індивідуальні заклики перетворюють політичні виступи на акти нарративної дипломатії, поєднуючи культурну пам'ять із сучасною актуальністю [71].

Більше того, участь Зеленського в цифрових самітах та гібридній дипломатії — через голограми та віртуальні форуми — ілюструє інноваційність української «дипломатії телеприсутності». Вона переосмислює доступність та оперативність у міжнародній комунікації, символізуючи адаптивність України в цифрову епоху.

Хоча харизма президента сприяє видимості, завдання МЗС полягає в забезпеченні стабільності. Міністерство виступає основою стратегічного планування нарративів — розробляє послідовні повідомлення для посольств, координує дії з міністерствами закордонних справ союзників та управляє комунікаційними кризами.

Робота МЗС включає:

— Управління багатомовною платформою Ukraine.ua, яка у 2023 році налічувала понад 150 мільйонів переглядів;

— Проведення цільових кампаній, таких як «За що ми боремося» (2022) та «Україна: свобода в нашому ДНК» (2023);

— Проведення навчальних програм для послів з питань цифрової дипломатії та узгодженості нарративів.

За словами Меліссена (2022), МЗС України стало «світовим лідером у координації нарративів в умовах кризи», ефективно поєднавши функції зовнішньої політики та управління медіа.

Окрім президента та МЗС, до глобальної комунікаційної екосистеми України долучаються й інші актори:

— Український інститут – просуває проекти культурної дипломатії та мистецького обміну;

— United24 – президентська ініціатива, яка спрямовує міжнародні пожертви через прозорі цифрові механізми;

- Посольства та консульства – діють як регіональні медіа-хаби, залучаючи місцеву аудиторію через розповіді та заходи;
- Громадянське суспільство (наприклад, StopFake, Internews Ukraine) – забезпечує інформаційну достовірність та протидіє дезінформації;
- Мережі діаспори – посилюють голос України за кордоном через лобіювання та культурні заходи.

Персоналізація української дипломатії навколо президента Зеленського переосмислила глобальний імідж країни. На відміну від традиційних політичних лідерів, Зеленський спілкується як громадянин-президент, демонструючи скромність, гумор та стійкість. Цей орієнтований на людину імідж контрастує з авторитарними стилями і, таким чином, підвищує моральну надійність.

У теорії міжнародних відносин ця модель відповідає концепції «реляційного лідерства», де авторитет випливає з емпатії та довіри, а не з ієрархії.

Дипломатія України демонструє, що символічна комунікація може компенсувати обмежену матеріальну силу.

Завдяки своїй видимості президент ефективно уособлює м'яку та моральну силу України, а МЗС інституціоналізує ці ефекти в політиці, партнерствах та реформах.

Українська модель дипломатії в умовах війни демонструє унікальне поєднання харизматичного лідерства та інституційної професійності. Президент виступає емоційним і моральним підсилювачем голосу України, а МЗС та пов'язані з ним інституції забезпечують стратегічну узгодженість та оперативну глибину.

Ця гібридна модель комунікації, що поєднує автентичність, інноваційність та координацію, стала одним із найефективніших інструментів опору та міжнародного впливу України. Вона доводить, що в XXI столітті межа між зовнішньою політикою та публічною комунікацією фактично зникла. Досвід України створює прецедент для малих і середніх держав, які стикаються з асиметричними загрозами: наратив лідерства, підкріплений інституційною дипломатією, може стати вирішальною стратегічною зброєю.

3.3. Співпраця з міжнародними партнерами та громадською дипломатією (діаспора, громадські організації, волонтерські рухи)

Розвиток публічної дипломатії України з початку масштабної агресії Росії був глибоко обумовлений багаторівневою співпрацею з міжнародними партнерами, неурядовими організаціями та діаспоральними мережами. Ця співпраця дозволила Україні посилити свій голос на світовій арені, мобілізувати ресурси та сприяти солідарності серед іноземної громадськості та урядів. Синергія між державними інститутами та суб'єктами громадянської дипломатії стала визначальною рисою дипломатичної стійкості України, ознаменувавши новий етап у розвитку публічної дипломатії, що поєднує урядові, суспільні та транснаціональні виміри.

Українська діаспора, одна з найбільших у світі, історично відіграла важливу роль у збереженні національної ідентичності, культурних традицій та політичної пам'яті. За даними Всесвітнього конгресу українців (ВКУ), глобальна українська діаспора налічує понад 20 мільйонів осіб, із значними громадами в Канаді, США, Польщі, Німеччині та Австралії. Під час російського вторгнення ці громади перетворилися на потужні адвокаційні мережі, які залучили політиків, ЗМІ та громадянське суспільство до підтримки міжнародної допомоги Україні.

У Канаді Український канадський конгрес (УКК) відіграв важливу роль у лобіюванні федерального уряду з метою надання гуманітарної, фінансової та військової допомоги Україні. Подібні зусилля були здійснені Українською національною асоціацією у Сполучених Штатах, яка організувала публічні мітинги, петиційні кампанії та культурні заходи, спрямовані на зміцнення іміджу України як демократичної країни, що чинить опір авторитарній агресії. Ініціативи діаспори, такі як «Stand With Ukraine» та «Ukrainian World Congress Advocacy Week», стали важливими платформами для публічної дипломатії, пов'язуючи місцеві громади зі світовими ЗМІ та міжнародними інституціями.

Участь діаспори також поширилася на культурну дипломатію, включаючи виставки українського мистецтва, літератури та кіно, які слугували інструментом м'якої сили для протидії російській дезінформації та стереотипам. Наприклад, проект «Ukrainian Contemporary Voices», підтриманий організаціями діаспори в Німеччині та Франції, продемонстрував сучасне українське мистецтво та наративи опору, охопивши широку європейську аудиторію. Ця форма культурної взаємодії відповідає концепції м'якої сили Джозефа Найя — здатності приваблювати та переконувати за допомогою культури та цінностей, а не примусу.

Розширення публічної дипломатії України було зумовлене не тільки діяльністю державних інституцій, а й проактивною роллю НУО та громадських ініціатив, які функціонують як недержавні дипломати. Після 2014 року, а особливо після 2022 року, такі організації, як Ukraine Crisis Media Center (UCMC), Internews Ukraine, PravdaHub та UkraineWorld, стали важливими комунікаційними платформами, які інформували світову аудиторію про події в Україні, спростовували російську пропаганду та просували демократичні цінності.

UCMC, заснований у 2014 році, є одним із найуспішніших прикладів стратегічної комунікації в умовах війни. Він виступає посередником між українським урядом, міжнародними ЗМІ та світовою експертною спільнотою. Багатомовні звіти, щоденні брифінги та аналітичні публікації центру значно сприяли формуванню наративу про Україну як суверенну, демократичну державу, що захищає міжнародне право. Аналогічно, Internews Ukraine налагодила міцні партнерські відносини із західними ЗМІ та аналітичними центрами, допомагаючи іноземним журналістам отримувати доступ до надійної інформації з місця подій та посилюючи голос України у світовому інформаційному просторі.

Крім того, громадянська дипломатія підтримується такими ініціативами, як United24 Media Platform та Razom for Ukraine, які поєднують медіакомунікацію, збір коштів та гуманітарну допомогу. Ці організації не тільки зміцнюють імідж України як стійкої та інноваційної країни, але й втілюють принципи партисипативної дипломатії, де громадяни виступають комунікаторами національних інтересів.

Волонтерський рух, що виник під час Революції гідності 2014 року, став одним із найвпливовіших недержавних компонентів української дипломатії. З 2022 року волонтерські мережі розширилися на міжнародному рівні, слугуючи каналами гуманітарної допомоги, медичної допомоги та адвокації. Такі ініціативи, як «Повернись живим», «Армія SOS» та «Українська волонтерська служба», привернули міжнародну увагу та партнерства, підкресливши моральний вимір боротьби України.

Ці волонтерські зусилля часто функціонують як інструменти гуманітарної дипломатії — концепції, що описує використання гуманітарних дій для досягнення дипломатичних цілей та мобілізації співчуття серед іноземної громадськості. Успіх кампаній з краудфандингу для військової та медичної допомоги, таких як ті, що організовані через платформу United24, запущену під патронатом президента Зеленського, продемонстрував здатність України інтегрувати залучення громадянського суспільства в офіційну дипломатичну стратегію. Завдяки прозорій звітності, емоційним розповідям та цифровому охопленню волонтерські організації зміцнили довіру та солідарність із закордонними донорами, тим самим посилюючи м'яку силу України.

Здатність України підтримувати міжнародну підтримку тісно пов'язана з інституційним партнерством із такими глобальними акторами, як Європейський Союз, НАТО, ЮНЕСКО та Рада Європи. Ці партнерства забезпечили рамки для культурних обмінів, програм медіаграмотності та розбудови потенціалу у сфері стратегічних комунікацій. Наприклад, Стратегічне партнерство ЄС-Україна у сфері комунікацій, започатковане у 2018 році, підтримало українські урядові та неурядові інституції у розробці механізмів протидії дезінформації та просуванні позитивних наративів про Україну за кордоном.

Крім того, дипломатичні місії України за кордоном все частіше співпрацюють з організаціями діаспори, академічними установами та аналітичними центрами для спільної організації конференцій, виставок та освітніх заходів. Ця модель багатовекторної дипломатії, що залучає урядові, суспільні та академічні актори, виявилася особливо ефективною в країнах з великими

українськими громадами, таких як Польща, Німеччина та Канада. Такі партнерства допомагають інституціоналізувати довгострокові зусилля в галузі публічної дипломатії, забезпечуючи їхню безперервність після завершення безпосередніх криз.

Незважаючи на вражаючі досягнення, публічна дипломатія України через співпрацю з громадянським суспільством та діаспорою стикається з низкою викликів. Координація між урядовими та неурядовими акторами залишається нерівномірною, а відсутність єдиної довгострокової стратегії іноді призводить до дублювання зусиль. Крім того, обмеженість ресурсів та інформаційна втома міжнародної аудиторії можуть обмежувати ефективність адвокаційних кампаній. Українська модель «мережевої дипломатії», заснована на довірі, прозорості та моральній легітимності, є інноваційним підходом до державного управління у XXI столітті.

У перспективі інституціоналізація партнерських відносин між державою, діаспорою та громадянськими суб'єктами може стати основою для післявоєнної дипломатії України з питань відбудови. Створення спеціалізованих центрів українських студій за кордоном, просування двомовних цифрових платформ та сприяння глобальним культурним обмінам не тільки збережуть міжнародний інтерес, але й сформуєть позитивний, орієнтований на майбутнє імідж України.

Співпраця з міжнародними партнерами, діаспорою та волонтерськими організаціями стала наріжним каменем сучасної публічної дипломатії України. Об'єднавши зусилля уряду та громадянського суспільства, Україна успішно побудувала глобальну мережу солідарності, адвокації та культурного впливу. Інтеграція інструментів м'якої, гуманітарної та цифрової дипломатії демонструє гнучкий та орієнтований на людей підхід, який відповідає глобальним тенденціям у публічній дипломатії. Ця модель, заснована на партнерстві, не тільки підтримує міжнародну підтримку в умовах війни, але й закладає основу для довгострокової реінтеграції України в глобальні політичні та культурні системи як символу демократичної стійкості та людської гідності.

3.4. Виклики та перспективи розвитку української публічної дипломатії у післявоєнний період

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в 2022 році кардинально змінило глобальне розуміння публічної дипломатії та переосмислило комунікативні пріоритети України. Зіткнувшись із гібридними загрозами, що поєднують військову агресію, дезінформацію та культурну підривну діяльність, Україна була змушена адаптувати свій дипломатичний інструментарій, щоб підтримати міжнародну солідарність та зміцнити свій глобальний імідж. У міру продовження війни дискусії серед політиків та науковців дедалі більше зосереджуються на тому, як може виглядати публічна дипломатія України в післявоєнний період — як вона інституціоналізує свої досягнення воєнного часу та побудує стійку міжнародну присутність, засновану на цінностях, стійкості та інноваціях.

Одним із центральних викликів для післявоєнної публічної дипломатії України буде інституціоналізація — перетворення ситуативних ініціатив на узгоджені довгострокові стратегії. Під час війни комунікаційні зусилля України часто були обумовлені необхідністю та імпровізацією, значною мірою спираючись на цифровий активізм, волонтерство та харизму президента. За даними Українського інституту, культурна та комунікаційна політика країни все ще не має стабільного фінансування, єдиного координаційного центру та механізмів довгострокового планування. Багато успішних кампаній, таких як United24, UkraineNow та Be Brave Like Ukraine, координувалися між кількома міністерствами, НУО та приватними агентствами без єдиної стратегічної рамки.

У післявоєнний період Україні потрібно буде формалізувати свою архітектуру публічної дипломатії, чітко розмежувавши ролі Міністерства закордонних справ (МЗС), Українського інституту, Державного агентства з питань кіно та дипломатичних місій за кордоном. Створення спеціального Агентства з питань публічної та культурної дипломатії при МЗС могло б забезпечити більш систематичну співпрацю між урядовими та неурядовими суб'єктами, уникнувши

дублювання та фрагментації. Модель Британської ради або Goethe-Institut може слугувати орієнтиром для інституційного розвитку.

Інший інституційний виклик стосується розбудови потенціалу. Успіхи комунікації в умовах війни залежали від індивідуального досвіду та ентузіазму волонтерів, а не від структурованого навчання. Післявоєнна відбудова потребуватиме професійних дипломатів та фахівців з комунікації, які мають підготовку в галузі цифрового сторітелінгу, міжкультурної комунікації та розробки стратегічних нарративів.

Наступне десятиліття вимагатиме балансу між відкритістю та безпекою. Досвід України продемонстрував, як цифрова дипломатія може мобілізувати співчуття та підтримку, але також викрив вразливість до кібератак, дезінформації та маніпуляцій. За даними Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки України (2024), понад 60 % дезінформаційних кампаній проти України спрямовані на міжнародну аудиторію з метою підриву довіри до українських інституцій.

У відповідь на це післявоєнна публічна дипломатія повинна включати стратегічну систему захисту комунікацій. Це означає інтеграцію ініціатив з перевірки фактів, моніторингу на основі штучного інтелекту та партнерства з глобальними технологічними компаніями. Угода про цифрове партнерство між ЄС та Україною, підписана в 2023 році, створює основу для розвитку такої співпраці. Україна може позиціонувати себе як європейський лідер у боротьбі з дезінформацією, ділячись досвідом, накопиченим під час війни. Концепція «інформаційної стійкості», запропонована Аналітичною групою з гібридної війни (HWAG), може стати основним компонентом стратегії післявоєнної публічної дипломатії, де комунікація є не тільки переконливою, але й захисною.

Домінуючі нарративи воєнного часу — «Україна як фортеця демократії», «боротьба за свободу і цінності» та «мужність і стійкість» — виявилися дуже ефективними для мобілізації глобальної емпатії. Однак післявоєнний контекст вимагатиме переходу від нарративів виживання до нарративів відновлення. Публічна дипломатія України повинна буде комунікувати відновлення, інновації та

оптимізм, зберігаючи при цьому моральну кредитоспроможність. Ефективний національний брендинг після конфлікту залежить від здатності держави перейти від «дискурсу жертви» до «дискурсу візії», що проектує надію та партнерство.

Майбутні кампанії можуть підкреслювати Україну як центр інновацій, учасника європейської безпеки та культурний міст між східною та західною цивілізаціями. Такі програми, як «Креативна Україна», «Re:Heritage» та «Цифрова Україна для всіх», можуть слугувати інструментами для ребрендингу. Співпраця з європейськими інституціями, зокрема «Креативна Європа» та «Еразмус+», буде важливою для підтримання видимості та довіри. Стратегія Українського інституту на 2024–2030 роки вже окреслює «створення нового нарративу про Україну, заснованого на стійкості, різноманітності та креативності».

Фізична та соціальна реконструкція України дає можливість практикувати дипломатію реконструкції — концепцію, яка пов'язує допомогу в розвитку з формуванням міжнародного іміджу. У співпраці зі Світовим банком, Європейським Союзом та країнами-партнерами Україна могла б перетворити проекти реконструкції на зразки прозорості, інноваційності та інклюзивності. Міжнародні партнерства з відновлення об'єктів культурної спадщини, таких як Маріупольський драматичний театр або Харківський художній музей, можуть слугувати символічними проектами солідарності та спільного творення.

Крім того, гуманітарна дипломатія, що підкреслює досвід України в кризовому управлінні, розмінуванні та психологічній реабілітації, може переосмислити роль України в глобальному врядуванні. Ділячись своїм досвідом з країнами, що стикаються з подібними викликами, Україна може стати моральним і практичним лідером у дипломатії стійкості.

Українська діаспора та волонтерські рухи, які відіграли вирішальну роль під час війни, залишаться важливими акторами на післявоєнному етапі. За даними Українського світового конгресу, понад 1000 діаспорних організацій у всьому світі продовжують підтримувати програми адвокації, освіти та гуманітарної допомоги. Ці мережі можуть слугувати стійкими каналами комунікації між Україною та приймаючими суспільствами, сприяючи культурному діалогу та інвестиціям.

Інституціоналізація співпраці діаспори через Українські будинки за кордоном (наприклад, у Варшаві, Берліні, Торонто та Вашингтоні) може стати платформою для довгострокового культурного та освітнього обміну. Одночасно партнерство з міжнародними НУО та аналітичними центрами, такими як Chatham House, Atlantic Council та GLOBSEC, допоможе узгодити наративи України з більш широкими євроатлантичними цінностями. Інтеграція громадянського суспільства в офіційну дипломатію через консультативні ради та грантові програми забезпечить плюралізм і надійність програми публічної дипломатії України.

Післявоєнна публічна дипломатія також повинна охоплювати регіональну співпрацю, зокрема в рамках Ініціативи трьох морів, Люблінського трикутника та Платформи співробітництва Балтійського та Чорного морів. Ці структури можуть допомогти Україні колективно проєктувати м'яку силу разом із державами Центральної та Східної Європи, які мають подібний історичний досвід та проблеми безпеки. Регіональна публічна дипломатія у Східній Європі є стратегічним активом для малих та середніх держав, які прагнуть видимості та легітимності в міжнародній системі.

На багатосторонньому рівні активна участь України в ЮНЕСКО, Раді Європи та ОБСЄ повинна бути спрямована на просування культурного розмаїття, прав людини та захисту культурної спадщини під час і після конфліктів. Завдяки послідовній взаємодії Україна може зміцнити свій імідж захисника міжнародного права та учасника оновлення інститутів глобального управління.

Для забезпечення ефективного розвитку стратегія післявоєнної публічної дипломатії України повинна включати:

— Інституціоналізацію та координацію – створення єдиного координаційного органу в рамках МЗС з чітким юридичним мандатом.

— Професійне навчання – створення Школи публічної дипломатії при Дипломатичній академії України.

— Цифрова інфраструктура – розробка систем моніторингу та управління багатомовним контентом на основі штучного інтелекту.

— Інтеграція діаспори – створення постійних культурних центрів за кордоном.

— Перехід нарративу – від героїзму воєнного часу до відбудови та інновацій.

— Прозорість та підзвітність – регулярне звітування про результати публічної дипломатії, забезпечення довіри донорів та партнерів.

Післявоєнна відбудова України не тільки відновить інфраструктуру, але й переосмислить глобальну ідентичність країни. Українська публічна дипломатія повинна еволюціонувати від інструменту екстреної комунікації до стратегічної, ціннісно-орієнтованої системи, що відображає сучасні європейські стандарти. Незважаючи на виклики, такі як інституційна фрагментація, обмежені ресурси та геополітичний тиск, Україна володіє унікальним моральним авторитетом і соціальним капіталом, накопиченим під час боротьби за свободу.

Майбутнє української публічної дипломатії полягає у перетворенні цього морального капіталу на стійкий вплив, заснований на стійкості, креативності та партнерстві. Об'єднавши професійність уряду, громадянську енергію та міжнародну солідарність, Україна має потенціал стати зразком дипломатії XXI століття, яка гармонізує національні інтереси з глобальними цінностями.

ВИСНОВКИ

Впродовж дослідження було розглянуто еволюцію, інституціоналізацію та трансформацію публічної дипломатії України в рамках російсько-української війни, висвітливши як динаміку її розвитку, так і стратегічні напрямки її модернізації.

По-перше, дослідження встановило, що публічна дипломатія є важливим аспектом сучасних міжнародних відносин, функціонуючи як механізм для побудови довіри, впливу на світову громадську думку та просування національних інтересів за допомогою культурних, інформаційних та комунікативних інструментів. Визначення, надані як українськими, так і закордонними вченими, підтверджують, що публічна дипломатія еволюціонувала від державного інструменту пропаганди до багатовимірної практики, заснованої на діалозі, взаєморозумінні та партнерстві між державами та суспільствами.

По-друге, історична еволюція публічної дипломатії — від концепції м'якої сили, запровадженої Джозефом Найєм, до поняття розумної сили — продемонструвала, що успішні держави поєднують культурну привабливість, переконання на основі цінностей та стратегічну комунікацію. Дипломатичний досвід України з моменту здобуття незалежності відображає цю глобальну тенденцію, поступово переходячи від реактивної інформаційної політики до проактивного формування іміджу та просування ідентичності.

По-третє, аналіз теоретичних та інституційних засад (1991–2014) показав, що інституціоналізація публічної дипломатії в Україні розпочалася з формування Департаменту публічної дипломатії Міністерства закордонних справ та створення ключових культурних і освітніх інституцій, зокрема Українського інституту, Українського культурного фонду та міжнародних академічних програм. Ці інструменти заклали основу для міжнародного проектування м'якої сили України.

Дослідження показало, що агресія Росії проти України з 2014 року, а особливо повномасштабне вторгнення 2022 року, стали поворотним моментом,

який радикально змінив стратегії публічної дипломатії України. Війна змусила Україну перейти від традиційної культурної дипломатії до кризової моделі стратегічних комунікацій, що наголошує на стійкості, прозорості та емоційному переконанні. Український уряд, за підтримки громадянського суспільства та цифрових спільнот, ефективно створив глобальну коаліцію солідарності завдяки послідовним повідомленням, візуальним розповідям та взаємодії з іноземною аудиторією.

Інформаційна та цифрова дипломатія України виявилася одним із найінноваційніших та найефективніших інструментів. Такі платформи, як Twitter (зараз X), Instagram, TikTok та YouTube, стали інструментами комунікації в режимі реального часу, протидії дезінформації та гуманізації боротьби України. Ініціативи Міністерства закордонних справ, такі як Ukraine.ua, та кампанії #StandWithUkraine і #UkraineInTheWorld, успішно поєднали національний брендинг із закликом до міжнародної підтримки.

Більше того, міжнародні ініціативи України, зокрема Кримська платформа, глобальні культурні події та гуманітарні проекти, продемонстрували здатність країни інтегрувати дипломатичний, культурний та громадянський виміри. Ці ініціативи посилили глобальне сприйняття України як проактивного, демократичного актора, що захищає міжнародне право та права людини, а не лише як жертви агресії.

Дослідження також визначило ключові наративи української публічної дипломатії, зокрема образи «Україна як форпост демократії» та «боротьба за свободу та європейські цінності». Ці наративи стали наріжним каменем глобальної ідентичності України та її привабливості для західних суспільств, міжнародних організацій та політиків.

Особлива роль у формуванні та поширенні цих наративів належить Президенту України та дипломатичним установам. Стиль спілкування Президента Володимира Зеленського — емоційний, прямий та опосередкований цифровими засобами — перетворив дипломатичний дискурс України на потужну глобальну комунікаційну модель. Його виступи перед іноземними парламентами, інтерв'ю

для ЗМІ та участь у міжнародних форумах стали важливими каналами публічної дипломатії України. Міністерство закордонних справ, посольства та новостворені комунікаційні підрозділи ефективно координували ці зусилля, забезпечуючи узгодженість повідомлень та стратегічний вплив.

Співпраця між міжнародними партнерами, українською діаспорою, організаціями громадянського суспільства та волонтерськими рухами значно посилила екосистему публічної дипломатії України. Громадська адвокація, мистецькі проекти, гуманітарні ініціативи та цифрові кампанії створили поліцентричну комунікаційну мережу, яка вийшла далеко за межі офіційних державних інституцій. Ця модель «мережевої дипломатії» продемонструвала демократизацію зовнішньої політики та синергію між державою і суспільством у формуванні міжнародного іміджу України.

Крім того, у межах проведеного дослідження було верифіковано висунуті гіпотези, аналіз яких дозволив констатувати їх релевантність сучасним реаліям функціонування зовнішньополітичних комунікацій держави. Зокрема, основна гіпотеза про те, що публічна дипломатія України відіграла стратегічну роль у консолідації міжнародної підтримки та зміцненні легітимності українського спротиву під час повномасштабної війни, справдилася повністю. Доведено, що ефективність цього інструментарію безпосередньо корелювала з чіткістю та емоційною глибиною наративів, які дозволили трансформувати сприйняття України у світовому дискурсі, попри суттєві зовнішні обмеження у формі агресивного дезінформаційного тиску та геополітичної віддаленості окремих регіонів.

Аналогічно, у повній мірі підтвердилася низка похідних припущень щодо механізмів впливу на іноземну аудиторію. Встановлено, що наративи з високим рівнем емоційного резонансу та апелюванням до загальнолюдських цінностей через призму культурної спадщини та гуманітарних аспектів продемонстрували значно вищу результативність порівняно з сухими юридичними чи абстрактними закликами. Визначено критичну роль медіаграмотності реципієнтів та активності

діаспорних мереж як каталізаторів поширення українських повідомлень, що підтверджує важливість синергії між державним та неурядовим секторами.

Водночас гіпотеза щодо впливу російських контрнарративів справдилася лише частково. Попри очікуване посилення дезінформаційного впливу в культурно та лінгвістично наближених до РФ зонах, українська публічна дипломатія продемонструвала неочікувану гнучкість та здатність до адаптації, що дозволило частково нівелювати деструктивний вплив противника навіть у складних інформаційних середовищах. Таким чином, хоча російська пропаганда залишається серйозним викликом, вона не змогла повністю заблокувати ефективність української комунікації, що свідчить про вищий рівень життєздатності сучасних українських стратегій публічної дипломатії.

Нарешті, дослідження визначило основні виклики та перспективи післявоєнного розвитку української публічної дипломатії. Серед викликів — потреба у стійкому інституційному потенціалі, довгостроковому стратегічному плануванні, захисті від дезінформації та послідовних інвестиціях у культурну та освітню дипломатію. Перспективи полягають у поглибленні співпраці з міжнародними партнерами, розширенні культурної та цифрової присутності України у світі та розвитку професійних компетенцій у стратегічній комунікації.

На закінчення, досвід України під час російсько-української війни показав, що ефективна публічна дипломатія може слугувати не тільки інструментом формування іміджу, а й стратегічним інструментом національної безпеки та стійкості. Українська модель публічної дипломатії, побудована на солідарності, правді та демократичних цінностях, пропонує інноваційну парадигму для інших країн, які стикаються з гібридними загрозами та викликами суверенітету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Petro Sukhorolskyi & Iryna Sukhorolska, 2024. "The public diplomacy of Ukraine in wartime: a path to reputational security," Eastern Journal of European Studies, Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University, vol. 15, pages 268-291, October. URL: https://ejes.uaic.ro/articles/EJES2024_15SI_SUK.pdf
2. Chaban N. What makes strategic narrative efficient: Ukraine on Russian e-news platforms. URL: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00108367231161272?utm_source.com.
3. Narratives of War: Ukrainian Memetic Warfare on Twitter / Y. Mejova та ін. ACM SIGCHI Conference on Computer-Supported Cooperative Work & Social Computing. 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2309.08363>
4. Dumanska, M. (2024). Ukrainian Public Diplomacy During the Russian Full-Scale Invasion (February 2022 – June 2023). Global Media Journal - German Edition, 14(2). <https://doi.org/10.60678/gmj-de.v14i2.307>
5. Joseph S. Nye Jr. Soft Power: The Means To Success In World Politics. PublicAffairs, 2005. 191 с.
6. Nicholas J. Cull. Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. 2008. С. 24.
7. Jan Melissen. Public Diplomacy: Between theory and practice. P. 6.
8. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021-2025 : Стратегія від 24.03.2021.
9. І. В. Хоменська. Інституційна компонента публічної дипломатії. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2024. Т. 3. С. 8.
10. Pace, M. (2020). The European Union's public diplomacy towards the South Mediterranean: Intercultural dialogue and power relations in the Euro– Mediterranean partnership. Place Branding and Public Diplomacy, 16, 103–112. , URL: <https://doi.org/10.1057/s41254-019-00124-8>
11. Домовленість про співробітництво з питань освіти між Європейською Комісією та Міністерством освіти і науки України (2023) URL: <https://eu-solidarity->

d3436aee293f_uk?filename=Arrangement%20for%20cooperation%20Education_UA.pdf

12. Лисенко Ю. В. Публічна дипломатія як елемент формування позитивного іміджу сучасної держави. Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу, 2019. С. 113-117.

13. Лі К. «Нова» публічна дипломатія в Японії: виклики та їх межі. *Journal of International and Advanced Japanese Studies*. 2015. Vol. 7. P. 153-165. URL: <http://japan.tsukuba.ac.jp/research>

14. Сивак Т. В. Публічна дипломатія як інтеграційний компонент стратегічних комунікацій у публічному управлінні. *Право та державне управління*, 2019. №3. С. 98-104.

15. Капштик О. В. Поняття і сутність публічної дипломатії як засобу забезпечення національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*, 2018. №16. С. 109-113.

16. Cull, N. J. (2008). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31-54. DOI:10.1177/0002716207311952

17. Cull, N. J. *Public Diplomacy: Lessons from the Past* / USC Center on Public Diplomacy — Los Angeles : Figueroa Press, 2009. — 62 с. — ISBN 978-1-932800-60-9. — Режим доступу: <https://kamudiplomasisi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf>

18. Nye, Joseph S., Jr. Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, No. 1, March 2008, pp. 94-109. DOI:10.1177/0002716207311699.

19. AOURAGH M. Hasbara 2.0: Israel's Public Diplomacy in the Digital Age. <https://dx.doi.org/10.1080/19436149.2016.1179432>. URL: <https://scispace.com/pdf/hasbara-2-0-israel-s-public-diplomacy-in-the-digital-age-1pku5y65yk.pdf>.

20. Gallarotti, G. M. Smart Power: Definitions, Importance, and Effectiveness // *Journal of Strategic Studies*. — 2015. — DOI:10.1080/01402390.2014.1002912. —

Режим

доступу:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2014.1002912>

21. Даниленко, С., Авер'янова, Н., Воропаєва, Т., & Дроботенко, М. (2022). Стратегія «розумної сили» як ключова передумова перемоги України в російсько-українській неоімперській війні. *Українознавчий альманах*, (30), 43–55. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2022.30.6>

22. Cummings, M. C. *Cultural Diplomacy and the United States Government*. — Washington, D.C.: Center for Arts and Culture, 2003. — 48 с.

23. Cull, N. J. *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. — Los Angeles: USC Center on Public Diplomacy, 2009. — 62 с. — ISBN 978 1 932800 60 9. — Режим доступу: <https://kamudiplomasisi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf>. — Дата звернення: ..____.

24. Nye, J. S., Jr. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. — New York: Public Affairs, 2004. — 320 с.

25. Nossel, S. Smart Power // *Foreign Affairs*. — 2004. — Vol. 83, No. 2. — С. 131 142. — Режим доступу: https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/fa/fa_marapr04/nos01.html. — Дата звернення: ..____.

26. U.S. Department of State. Secretary Clinton on Smart Power. — Washington, D.C.: U.S. Department of State, 2009. — Режим доступу: <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2009/07/125451.htm>.

27. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. *Strategy of Public Diplomacy*. — Kyiv: MFA of Ukraine, 2020.

28. Димитрієв В. В. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: РОЛЬ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ. *Public management and administration in Ukraine*. 2022. № 32. С. 106–111. URL: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2022.32.20>

29. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. History of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. — Kyiv: MFA of Ukraine. — Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/en/about-mfa/mfa-history>

30. Minakov, M., Kasianov, G., & Rojansky, M. (eds.). From “The Ukraine” to Ukraine: A Contemporary History, 1991-2021. Stuttgart: ibidem-Verlag, 2021. — 42 с. — ISBN 978-3-8382-1514-3. — Режим доступу: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/From%20E2%80%9Cthe%20Ukraine%E2%80%9D%20to%20Ukraine%20A%20Contemporary%20History%2C%201991-2021%20short.pdf>

31. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Публічна дипломатія є засобом формування стійкості України до гібридних загроз та ефективним інструментом просування позитивного іміджу нашої держави у світі. — Київ: MFA of Ukraine, 7 грудня 2021. — Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/news/publiczna-diplomatiya-ye-zasobom-formuvannya-stijkosti-ukrayini-do-gibridnih-zagrozh-ta-efektivnim-instrumentom-prosuvannya-pozitivnogo-imidzhu-nashoyi-derzhavi-u-sviti>

32. Український державний центр міжнародної освіти: місія, функція, стратегія. Український державний центр міжнародної освіти: офіційний сайт. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/pro-nas/misiya-funkciya-strategiya/>

33. Указ Президента України «Про культурно-інформаційний центр у складі закордонної дипломатичної установи України» від 20 лютого 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142/2006#Text>

34. Трофименко, М. Інституціоналізація публічної дипломатії України // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. — 2018. — Вип. 22–23. — С. 45–59. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/336231868_INSTITUCIONALIZACIA_PUBLICNOI_DIPLOMATII_UKRAINI

35. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Українському інституту виповнюється 5 років. — Київ: Міністерство закордонних справ України, 17 серпня 2023. — Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/news/ukrayinskomu-institutu-vipovnyuyetsya-5-rokiv>

36. Matiash, I. (ред.). *Public Diplomacy*. — Київ: Горобець, 2021. — 220 с. — ISBN 978 966 2377 71 2. — Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/public-diplomacy_220920_195413.pdf
37. Сіленко А. О., Крук Н. В. Відкритий уряд: досвід Сполучених Штатів Америки та європейських країн. *Актуальні проблеми політики*. 2020. № 65. С. 76–82. URL: <https://doi.org/10.32837/app.v0i65.309>
38. Трофіменко, М., & Трофіменко, А. (2019). Публічна дипломатія в країнах Центральної та Східної Європи: уроки для України. У О. Богданова та А. Макаричев (ред.), *Регіоналізм у Балтійсько-Чорноморському регіоні* (с. 235–243). Швейцарія: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-24878-9_15
39. Хоменська І. ІНСТИТУЦІЙНА КОМПОНЕНТА ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20243\(167\)/sep20243\(167\)_054_KhomenskaIV.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20243(167)/sep20243(167)_054_KhomenskaIV.pdf).
40. Лепська Н., Ясьмо О. ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ. *Літопис Волині*. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/398084578_OSOBLIVOSTI_PUBLICNOI_DIPLOMATII_V_UKRAINI_V_PERIOD_VOENNOGO_STANU.
41. Міністерство закордонних справ України. (2014). Стратегія публічної дипломатії України на 2014–2020 роки. Київ: Міністерство закордонних справ України.
42. Трофименко, М., & Трофименко, А. (2020). Публічна дипломатія в країнах Центральної та Східної Європи: уроки для України. *Балтійсько-Чорноморські регіоналізми*, 235–243. https://doi.org/10.1007/978-3-030-24878-9_15
43. Nye, Joseph. (2019). Soft Power and Public Diplomacy Revisited. *The Hague Journal of Diplomacy*. 14. 7-20. 10.1163/1871191X-14101013.
44. Міністерство закордонних справ України. (2015). Положення про Департамент публічної дипломатії МЗС України. Київ: МЗС України.

45. Romeranchsev, P. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності / Перекл. О. Форостина. — Київ : Yakaboo Publishing, 2020. — 288 с. — ISBN 978-617-7933-77-8. — Електрон. — Режим доступу: <https://www.yakaboo.ua/ua/ce-ne-propaganda-podorozh-na-vijnu-proti-real-nosti-2261046.html>

46. Гой Н. В., Вейдер Т. М., Мединська Т. І. Роль бренд-менеджменту у формуванні іміджу України як бізнеспартнера: вплив на міжнародне сприйняття. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 47.

47. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Вплив міжнародного іміджу України на перспективи її повоєнного інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка і цифрові технології*. 2023. № 3. С. 78.

48. Ємець В. Міжнародні індекси у формуванні іміджу держави. *Вісник Львівського університету. Філософськополітологічні студії*. 2022. № 23. С. 120.

49. Tsygankov, A. P. *Pathways after Empire: National Identity and Foreign Economic Policy in the Post-Soviet World*. — Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers (Bloomsbury), 2001. — 237 с. — ISBN 978-0742516731. — Режим доступу: https://books.google.com.ua/books/about/Pathways_after_empire.html?id=Vl-PAАААМААAJ&redir_esc=y

50. Ukrainian Institute. (2023). *Annual Report 2022–2023*. Kyiv: Ukrainian Institute.

51. Brand Ukraine. *Ukraine's Global Perception Report 2023*. — Київ, 2023. —
— Режим доступу:
https://brandukraine.org.ua/documents/148/UA_Ukraines_Global_Perception_Report_2023.pdf

52. Bjola, C., & Holmes, M. *Digital Diplomacy and International Communication*. — London: Routledge, 2020. — 256 с. — ISBN 978-1-138-48099-2. —
— Режим доступу:
[https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=7hAHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=P1&dq=Bjola,+C.,+%26+Holmes,+M.+\(2020\).+Digital+Diplomacy+and+International+Communication.+London:+Routledge](https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=7hAHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=P1&dq=Bjola,+C.,+%26+Holmes,+M.+(2020).+Digital+Diplomacy+and+International+Communication.+London:+Routledge)

53. Міністерство закордонних справ України. (2024). Digital Diplomacy Strategy of Ukraine 2024–2026. Київ: МЗС України.

54. Boyon N. Global public opinion about the war in Ukraine. *Ipsos*. URL: <https://www.ipsos.com/en-us/global-public-opinion-about-war-ukraine>.

55. European Parliament. Public Opinion on the War in Ukraine. — Брюссель: Європейський парламент, 11 березня 2022. — 12 с. — Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2022/public-opinion-on-the-war-in-ukraine/en-public-opinion-on-the-war-in-ukraine-20220311.pdf>

56. The Economist. The invasion of Ukraine is not the first social media war, but it is the most viral. — 2022. — Режим доступу: <https://www.economist.com/international/the-invasion-of-ukraine-is-not-the-first-social-media-war-but-it-is-the-most-viral/21808456>

57. The Conversation. Guns, tanks and Twitter: how Russia and Ukraine are using social media as the war drags on. — 2021. — Режим доступу: <https://theconversation.com/guns-tanks-and-twitter-how-russia-and-ukraine-are-using-social-media-as-the-war-drags-on-180131>

58. The Economist. The invasion of Ukraine is not the first social media war, but it is the most viral. — 2 квітня 2022. — Режим доступу: <https://www.economist.com/international/the-invasion-of-ukraine-is-not-the-first-social-media-war-but-it-is-the-most-viral/21808456>

59. Yahoo Finance. Meet the millennials who started Ukraine's Twitter war. — 28 липня 2017. — Режим доступу: <https://finance.yahoo.com/news/meet-millennials-started-ukraine-twitter-140014104.html>

60. Zakrzewski, C. How Ukraine's Mykhailo Fedorov is fighting a digital war. — The Washington Post, 30 березня 2022. — Режим доступу: <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/03/30/mykhailo-fedorov-ukraine-digital-front/>

61. Shivakumar, G. Ukraine-Russia: Is Social Media a New Way to Wage War? — The Wire, 21 березня 2022. — Режим доступу: <https://thewire.in/world/ukraine-russia-is-social-media-a-new-way-to-wage-war>
62. DataReportal & We Are Social. Digital 2023: Global Overview Report. — Лондон: We Are Social, 26 січня 2023. — Режим доступу: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>
63. United24. (2023). Official Annual Report. Київ: Офіс Президента України.
64. EUvsDisinfo. EUvsDisinfo: Detecting, analysing, and raising awareness about disinformation. — Брюссель: Служба зовнішньої діяльності ЄС, 2015. — Режим доступу: <https://euvsdisinfo.eu/>
65. Cull, Nicholas. (2019) 2019. Public Diplomacy. 1st ed. Polity Press. <https://www.perlego.com/book/1536083/public-diplomacy-foundations-for-global-engagement-in-the-digital-age-pdf>.
66. Міністерство закордонних справ України. (2021). Crimean Platform: Concept and Strategic Vision. Київ: МЗС України.
67. Кримська платформа. Декларація – Офіційне інтернет-представництво Президента України. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/krimaska-platforma-deklaraciya-70293>
68. Ukrinform. Клімкін: Наша дипломатія була класною історією у 2022 році, але зараз менше сприймається. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3765950-klimkin-nasa-diplomatia-bula-klasnou-istorie-u-2022-roci-ale-zaraz-mense-sprijmaetsa.html>
69. Zelenskyu, V. (2022). Address to the United States Congress, March 16, 2022. Kyiv: Office of the President of Ukraine.
70. Miskimmon, A., O'Loughlin, B., Roselle, L. Strategic Narratives: Communication Power and the New World Order. — New York; London: Routledge, 2013. — 224 с. — ISBN 978-0-415-71760-1. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/277373738_Strategic_Narratives_Communication_Power_and_the_New_World_Order

71. Gryga V., Ryzhkova Y. Research and innovation policy at wartime: case of Ukraine. Economic growth in the conditions of globalization. International Scientific-Practical Conference, XVIth edition. 2022. C. 55–64. URL: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.i.2022.16.5>